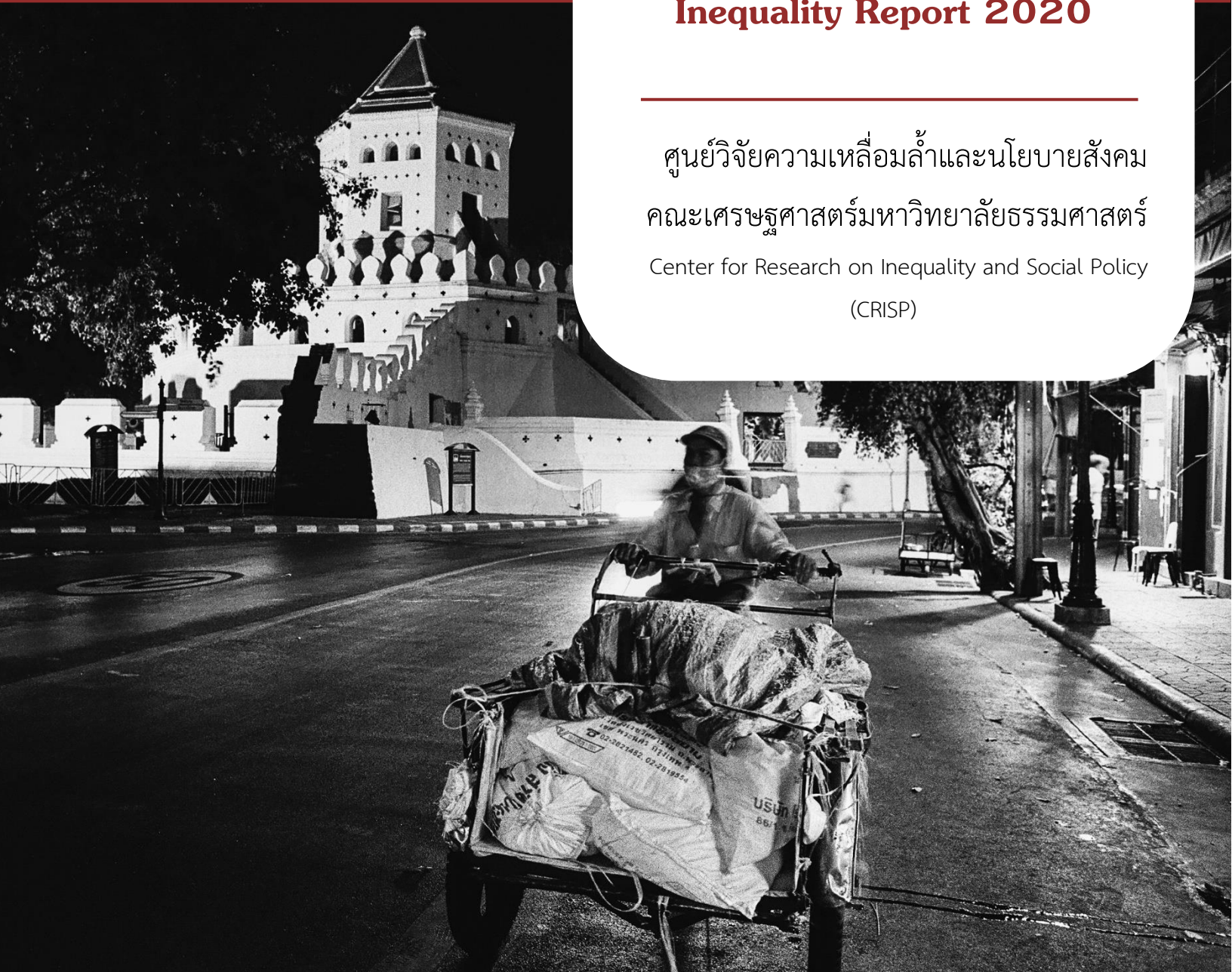

รายงานสถานการณ์ความ เหลื่อมล้ำ 2563

Inequality Report 2020

ศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม
คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Center for Research on Inequality and Social Policy
(CRISP)

บทนำ

ศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในรอบปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ก้าวผ่านสถานการณ์มากมายที่มีนัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพความเหลื่อมล้ำ ในขณะที่เศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศยังอยู่ในภาวะชะลอตัว การเกิดขึ้นของวิกฤตโรคระบาดโควิด-19 ได้กลายเป็นสถานะที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกคนในประเทศ ทำให้ชีวิตทุกคนต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน แน่นอนว่าผลกระทบจากโควิด-19 ย่อมส่งผลให้สภาพความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไป

ศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เริ่มต้นผลิตงานวิจัยอย่างต่อเนื่องในการศึกษาหลากหลายแง่มุมของความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย งานวิจัยของศูนย์ฯครอบคลุมทั้งการติดตามสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย การศึกษารากฐานของปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา การทำความเข้าใจแง่มุมใหม่ ๆ ของความเหลื่อมล้ำทั้งในประเทศไทยและในระดับสากล แม้ภายใต้สถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม ยังได้ดำเนินงานวิจัยเพื่อศึกษาแง่มุมต่าง ๆ ข้างต้น ในปี 2563 ที่ผ่านมานั้น ศูนย์ฯได้มีบทบาทร่วมจัดงานสัมมนาประจำปีกับทางคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในหัวข้อ "ชีวิตที่เหลื่อมล้ำ เหลื่อมล้ำตลอดชีวิต" โดยได้มีงานวิจัยในการทำความเข้าใจสภาพความเหลื่อมล้ำในช่วงชีวิตต่าง ๆ ของคนไทยมาเผยแพร่ในงานสัมมนาหลายชิ้น

นอกจากนี้ ในปี 2563 งานวิจัยหลายชิ้นที่ทางศูนย์ฯได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้เสร็จสิ้น และทางศูนย์ฯได้จัดเวทีเผยแพร่ผลงานไว้หลายครั้ง และในปัจจุบันศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม ยังได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทว.) เพื่อทำหน้าที่ติดตามสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยและให้ข้อเสนอแนะในด้านนโยบายและการสนับสนุนการวิจัย

ด้วยผลงานต่าง ๆ ข้างต้น ทางศูนย์ฯศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคมจึงได้รวบรวมและทำการสรุปเนื้อหาที่มีประโยชน์กับการติดตามสภาพความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยไว้ในรายงานฉบับนี้ โดยรายงานจะแบ่งออกเป็นสามส่วน ประกอบไปด้วยส่วนแรก สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ซึ่งสรุปมาจากการวิจัยที่ติดตามการเปลี่ยนแปลงความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยจากชุดข้อมูลล่าสุดที่มีอยู่ ส่วนที่สอง คือองค์ความรู้เรื่อง

ความเหลื่อมล้ำ โดยในส่วนนี้จะเป็นการย่อยข้อค้นพบหลักจากงานวิจัยกว่าสิบชิ้นที่ศูนย์ฯได้มีบทบาทในการสนับสนุน และส่วนสุดท้ายของรายงานนี้จะเป็นการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยจากวิกฤตโควิด-19

ในด้านของการสรุปสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย การคำนวณโดยใช้ข้อมูลล่าสุดจากการสำรวจสถานการณ์เศรษฐกิจและสังคมโดยสำนักงานสถิติฯแสดงให้เห็นทิศทางของความเหลื่อมล้ำทั้งในด้านรายได้และด้านทรัพย์สินที่ดีขึ้นจากปี 2561 อย่างไรก็ดี การวิเคราะห์ในรายละเอียดพบว่าสถานการณ์ที่ดีขึ้นนั้นเป็นเพราะบทบาทของเงินช่วยเหลือทั้งจากรัฐและบุคคลอื่น และหากตัดบทบาทของเงินช่วยเหลือออกไป สถานการณ์ก็ยังไม่ได้ดีขึ้นมากนัก สำหรับในด้านอื่น ๆ นั้น ความเหลื่อมล้ำที่กำลังอยู่ในสถานการณ์น่าเป็นห่วงก็คือความเหลื่อมล้ำในด้านเทคโนโลยี ที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในช่วงหลัง นอกจากนี้ การติดตามสภาพการณ์ความเหลื่อมล้ำยังชี้ให้เห็นแนวโน้มของความเหลื่อมล้ำที่จะเป็นปัญหามากขึ้น ก็คือความเหลื่อมล้ำที่โยงกับกลุ่มผู้สูงอายุ โดยจำนวนผู้สูงอายุที่ยากจนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อเนื่องไปถึงความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุเอง และระหว่างกลุ่มครัวเรือนที่มีและไม่มีผู้สูงอายุ

ในด้านขององค์ความรู้ที่น่าสนใจจากงานวิจัยของศูนย์นั้น การเข้าใจถึงรากฐานความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยที่ดำเนินมาตั้งแต่อดีต ได้รับการอธิบายไว้อย่างน่าสนใจในงานวิจัยเรื่อง "การปฏิรูปทางเศรษฐกิจเพื่อลดความเหลื่อมล้ำกับการสร้างระบอบประชาธิปไตยช่วง 2475-2500" (อภิชาติ และอิสร์กุล, 2563) ในขณะที่งานอีกหลายชิ้นได้สร้างความเข้าใจเรื่องสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในปัจจุบันของไทย เช่น "การวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยโดยใช้ข้อมูลดาวเทียมและภูมิสารสนเทศ" (ณัฐพงษ์, อมรรัตน์ และพิชญ์, 2563) ที่ให้ภาพที่ชัดเจนของลักษณะความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ที่รุนแรงมากของประเทศไทย งานวิจัย "ความไม่สอดคล้องทางการศึกษากับความเหลื่อมล้ำของค่าจ้างแรงงานไทย" (ชญาณี, 2563) ช่วยอธิบายว่าความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของไไทยนั้นมีความเชื่อมโยงกับการออกแบบการศึกษาที่ผิดพลาดอย่างไร และ "การประเมินส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มผู้มีรายได้สูงในประเทศไทยโดยใช้ฐานข้อมูลภาษีเงินได้" (กุศล, 2563) ซึ่งช่วยเจาะลึกถึงการเปลี่ยนแปลงรายได้ที่ผ่านมาของคนกลุ่มที่เรียกว่า Top 1% ในประเทศไทย

งานวิจัยอื่น ๆ ทั้งของศูนย์เองและงานที่ศูนย์ได้ร่วมสนับสนุน ยังได้ฉายภาพแนวทางการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านต่าง ๆ โดยงานวิจัย"ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ด้านพลวัตผู้สูงอายุในประเทศไทย: นัยต่อประสิทธิภาพของนโยบายผู้สูงอายุ" (เอี่ยมพร, 2563) ได้ชี้ให้เห็นแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำในกลุ่มผู้สูงอายุว่าควรส่งเสริมอะไร ในขณะที่งานวิจัย "เหลื่อมล้ำในวัยเรียน: สองทศวรรษของความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพการศึกษาและการจัดสรรทรัพยากรระดับพื้นที่ของประเทศไทย" (ชัยยุทธ, 2563) และ "สุขภาพเด็กไทย ใครกำหนด?:

สถานการณ์ปัจจุบันและปัจจัยกำหนดความเหลื่อมล้ำในสุขภาวะเด็กปฐมวัย" (ภัททา, 2563) ชี้ให้เห็นว่าเด็กไทยนับตั้งแต่เกิดจนถึงเข้าโรงเรียนจะต้องเผชิญกับสภาพความเหลื่อมล้ำทั้งด้านสุขภาพและด้านคุณภาพการศึกษาอย่างไร และยังได้ช่วยอธิบายว่าความเหลื่อมล้ำเหล่านี้เกิดจากปัจจัยใด สุดท้าย "นโยบายสวัสดิการแบบเจาะจงที่คนจนกับการลดความเหลื่อมล้ำ: บทวิเคราะห์ประสบการณ์จากต่างประเทศสำหรับสร้างข้อเสนอให้กับประเทศไทย" (ธร, 2563) ได้สำรวจรูปแบบการใช้สวัสดิการแบบเจาะจงที่คนจนที่แตกต่างกันในต่างประเทศ เพื่อนำมาเสนอแนะแนวทางการใช้นโยบายนี้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย

ในส่วนสุดท้ายของรายงานความเหลื่อมล้ำนี้ ได้ทำการสำรวจภาพรวมของผลกระทบจากโควิด-19 ต่อความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย และได้ชี้ให้เห็นว่าภายใต้สภาพการณ์นี้ กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบรุนแรงมากกว่าก็คือคนที่อยู่ในการจ้างงานที่ไม่มั่นคง เช่น อยู่ในลักษณะการจ้างงานแบบไม่เป็นทางการหรืองานแบบชั่วคราว นอกจากคนกลุ่มนี้แล้ว คนจนเมือง กลุ่มผู้ที่มีภาวะพิการหรือมีโรคเรื้อรัง ก็ยังเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางสูง และควรได้รับการดูแล ที่แย่ที่สุด สภาพปัญหาที่มีแนวโน้มจะถ่ายทอดไปสู่อนาคตในระยะยาว ก็คือปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อการเรียนรู้ของเยาวชนจำนวนมากต้องหยุดชะงักลง โดยเฉพาะกลุ่มที่เข้าไม่ถึงเทคโนโลยี การสะสมทุนมนุษย์ที่หยุดชะงักสำหรับคนกลุ่มดังกล่าวมีความน่าเป็นห่วงว่าจะกลายเป็นฐานของความเหลื่อมล้ำที่รุนแรงขึ้นในอนาคต

สารบัญเนื้อหา

บทนำ.....	i
สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของไทย	1
การติดตามสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำจากมุมมองด้านเศรษฐกิจและโอกาส	1
สำรวจความเหลื่อมล้ำของไทยด้วยส่วนแบ่งรายได้ประชาชาติ	7
สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำระหว่างช่วงวัย และกลุ่มอาชีพของไทย	9
สรุปภาพความเหลื่อมล้ำไทย	13
ภาคผนวก	13
อ้างอิง	15
งานวิจัยและองค์ความรู้ด้านความเหลื่อมล้ำ	16
งานศึกษาสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำ.....	19
งานศึกษานโยบายที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำ	22
อ้างอิง	24
โควิดกับความเหลื่อมล้ำ	26
ผลกระทบในระดับโลก	26
ผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยโดยภาพรวม	27
ผลกระทบต่อตลาดแรงงาน.....	29
ผลกระทบต่อความยากจนและกลุ่มเปราะบาง	32
ผลกระทบด้านการศึกษา.....	33
สรุป	34
อ้างอิง	35

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์ GINI ของรายได้ประจำของครัวเรือน	1
ภาพที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์ GINI ของรายได้จากการประกอบของครัวเรือน	2
ภาพที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์จีนิของทรัพย์สินทางการเงิน.....	3
ภาพที่ 4 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ(Net enrolment rate) ในแต่ละระดับชั้น ปี 2553 - 2562	4
ภาพที่ 5 สัมประสิทธิ์จีนิของจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย	5
ภาพที่ 6 ค่าสัมประสิทธิ์ของดัชนีเทคโนโลยี(จำนวนคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ที่ต่ออินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ และการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต) แยกตามภูมิภาค	7
ภาพที่ 7 สัดส่วนรายได้ของทุนและแรงงานในรายได้ประชาชาติของไทย ค.ศ. 1960 - 2019 (พ.ศ. 2503 – 2561)	8
ภาพที่ 8 สัดส่วนประชากรตามกลุ่มอายุในแต่ละชั้นรายได้.....	10
ภาพที่ 9 สัดส่วนประชากรตามสถานการทำงานในแต่ละชั้นรายได้	11
ภาพที่ 10 สัดส่วนครัวเรือนตามพื้นที่ชนบท/เมืองในแต่ละชั้นรายได้	12
ภาพที่ 11 สัดส่วนครัวเรือนผู้สูงอายุในแต่ละชั้นรายได้	12
ภาพที่ 12 ภาพเปรียบเทียบส่วนแบ่งรายได้ของแรงงานในไทย เทียบระหว่างการคำนวณจาก SES และ บัญชีประชาชาติ	14
ภาพที่ 13 ร้อยละของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโควิด 19 รายประเทศ	27
ภาพที่ 14 อัตรารายได้ที่ลดลงในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 แยกประเภทอาชีพ.....	28
ภาพที่ 15 การเปลี่ยนแปลงของอัตราความยากจนก่อนและช่วงโควิด-19 แยกกลุ่มประชากร	29
ภาพที่ 16 จำนวนผู้มีงานประจำแต่ไม่ได้ทำงานช่วง มกราคม-เมษายน 2563	30
ภาพที่ 17 การลดลงของรายได้และการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายเปรียบเทียบครัวเรือนที่มี/ไม่มีสมาชิกกลุ่มเปราะบาง	33

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์จีของทรัพย์สิน	3
ตารางที่ 2 สัดส่วนของครัวเรือนที่มีสมาชิกอย่างน้อย 1 คนเข้าถึงอินเทอร์เน็ต	6
ตารางที่ 3 ตารางงานวิจัยของศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม	16
ตารางที่ 4 ดัชนีผลกระทบและการปรับตัวของแต่ละกลุ่มอาชีพในสถานการณ์โควิด-19	31

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของไทย ¹

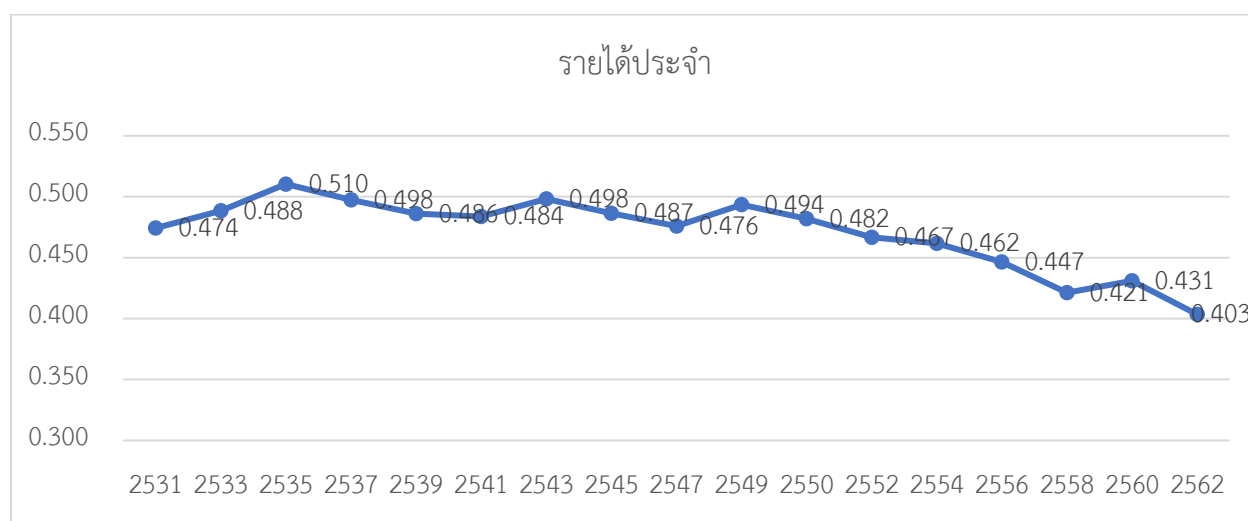
สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย เป็นสถานการณ์ที่ถูกจับตามองเป็นอย่างมากในช่วงระยะหลัง ๆ เนื่องจากปัญหาความเหลื่อมล้ำ ไม่ว่าจะเป็นทั้งทางรายได้ และทรัพย์สิน หรือทางด้านโอกาส ซึ่งวิธีการศึกษาความเหลื่อมล้ำที่จะนำเสนอในรายงานฉบับนี้ จะประกอบไปด้วย การศึกษา และติดตามสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำจากมุมมองด้านเศรษฐกิจ และโอกาส และ การสำรวจความเหลื่อมล้ำด้วยการใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับ ส่วนแบ่งของรายได้ประชาชาติ ซึ่งเป็นการนำเสนอมุมมองในหลาย ๆ มิติ เพื่อทำความเข้าใจปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย นอกจากนี้จะยังนำเสนอปัญหาทางด้านข้อมูลของไทย ในการทำการศึกษาร่วมด้วย

การติดตามสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำจากมุมมองด้านเศรษฐกิจและโอกาส

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ของไทย

โดยภาพรวมแล้วนั้น จากการพิจารณาค่าดัชนี GINI ของประเทศไทยในภาคครัวเรือน พบว่า ในปีพ.ศ. 2560 ประเทศไทยมีทิศทางของค่าดัชนีที่เพิ่มสูงขึ้น แต่พอมาถึงในปีพ.ศ.2562 ค่าดัชนี GINI ของไทยกลับลดลงเหลือเพียง 0.403 ซึ่งเป็นค่าที่ต่ำที่สุดในรอบกว่า 30 ปีของประเทศไทย นั้นหมายถึง หากเราวิเคราะห์ด้วยการใช้ความเหลื่อมล้ำของรายได้ประจำ จะพบว่าสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของครัวเรือนไทยในปี 2562 นั้นอยู่ในแนวโน้มที่ดี

ภาพที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์ GINI ของรายได้ประจำของครัวเรือน

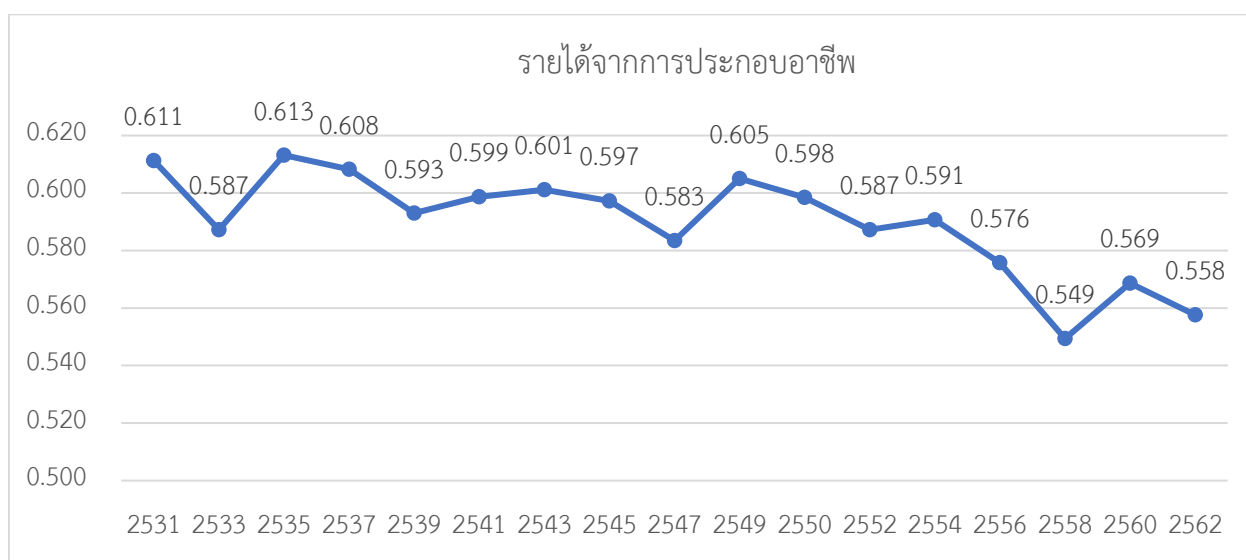

¹ งานวิจัยที่เผยแพร่ในงานชิ้นนี้ อยู่ในระหว่างการดำเนินการวิจัย ถ้าต้องการอ้างอิงข้อมูล กรุณาติดต่อผู้จัดทำรายงาน หรือ ผู้จัดทำวิจัย

ที่มา: คำนวณจาก SES โดย เฉลิมพงษ์ (2564),

แต่เมื่อเราพิจารณาด้วยการใช้รายได้เฉพาะจากการประกอบอาชีพ และตัดบทบาทของเงินช่วยเหลือทั้งจากรัฐบาล และจากครอบครัวออก จะพบว่าแม้ภายหลัง พ.ศ. 2560 สถานการณ์มีแนวโน้มดีขึ้นเช่นเดียวกับการพิจารณาด้วย รายได้ประจำ แต่ค่าดัชนี GINI ที่ได้จากการใช้รายได้จากการประกอบอาชีพในการพิจารณานั้นไม่ได้มีค่าต่ำเหมือน ในฝั่งรายได้ประจำ และยังมีค่าสูงกว่าในปี พ.ศ.2558 แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์ที่ดีขึ้นนั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะ บทบาทของเงินช่วยเหลือทั้งจากรัฐบาลและจากครอบครัว

ภาพที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์ GINI ของรายได้จากการประกอบของครัวเรือน

ที่มา: คำนวณจาก SES โดย เฉลิมพงษ์ (2564),

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางด้านทรัพย์สินของไทย

ทางผู้วิจัยได้แบ่งทรัพย์สินออกเป็นสามประเภท 1.บ้าน ที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง(อสังหาริมทรัพย์) 2. ยานพาหนะ 3.ทรัพย์สินทางการเงิน จากการใช้ข้อมูล SES ในการคำนวณค่าดัชนี GINI พบว่า ความเหลื่อมล้ำ ทางด้านทรัพย์สินที่เป็นยานพาหนะ มีการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างเร็ว เนื่องจากบางครัวเรือนไม่มียานพาหนะเป็น ของตนเอง ดังนั้น ในการพิจารณาการเปลี่ยนความเหลื่อมล้ำของทรัพย์สิน ผู้วิจัยนำเสนอความเหลื่อมล้ำของ ทรัพย์สินทางการเงินอาจจะเหมาะสมกว่า

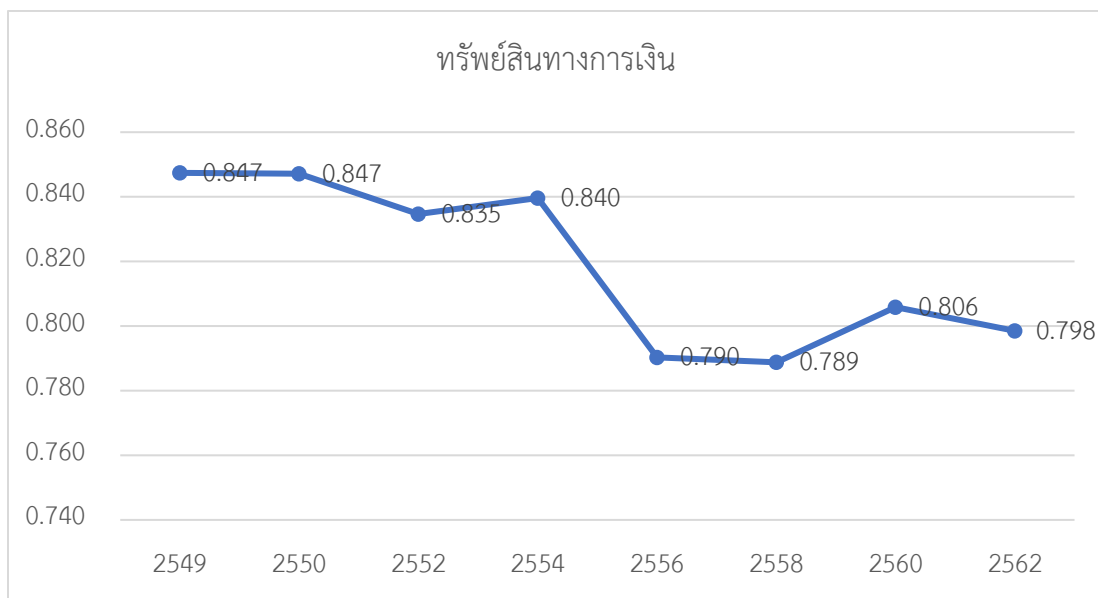
ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์จีนิของทรัพย์สิน

	2554	2556	2558	2560	2562
ที่ดิน	0.663	0.664	0.697	0.665	0.669
ยานพาหนะ	0.750	0.732	0.723	0.717	0.898
สินทรัพย์ทางการเงิน	0.840	0.790	0.789	0.806	0.798
สินทรัพย์รวม	0.644	0.632	0.657	0.633	0.697

ที่มา: คำนวณจาก SES โดย เฉลิมพงษ์ (2564),

หากพิจารณาที่สินทรัพย์ทางการเงิน จะเห็นได้ว่าระหว่างปี 2549 ถึง 2558 ความเหลื่อมล้ำของทรัพย์สินทางการเงินมีทิศทางที่ดีขึ้น จากค่าดัชนีGINIเท่ากับ 0.847 ในปี 2549 เป็น 0.789 ในปีพ.ศ. 2558 แต่ในปีพ.ศ. 2560 ความเหลื่อมล้ำทางการเงินปรับตัวแยกลงโดยค่าดัชนี GINI เท่ากับ 0.806 แต่อย่างไรก็ตาม ความเหลื่อมล้ำทางด้านทรัพย์สินทางการเงินมีทิศทางที่ดีขึ้น ปีพ.ศ. 2562 แต่ระดับความเหลื่อมล้ำยังคงสูงกว่าปีพ.ศ. 2558 ซึ่งมีค่าดัชนี GINI เท่ากับ 0.798

ภาพที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์จีนิของทรัพย์สินทางการเงิน

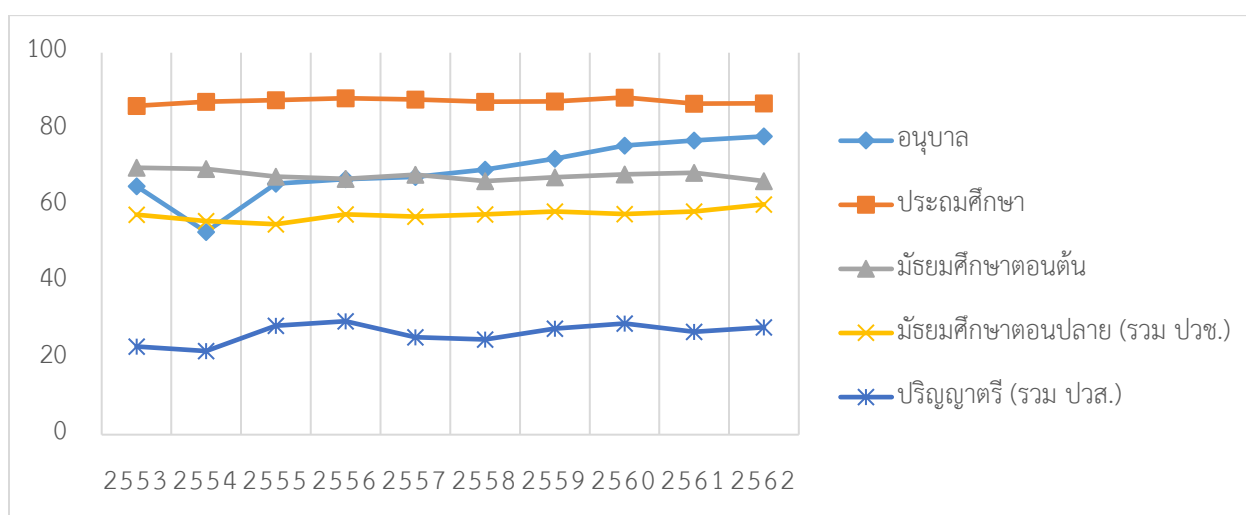
ที่มา: คำนวณจาก SES โดย เฉลิมพงษ์ (2564),

โดยภาพรวมจะเห็นว่าหากเราพิจารณาจากค่าดัชนี GINI ความเหลื่อมล้ำทางด้านทรัพยากรโดยรวมนั้นดีขึ้นในช่วงปีพ.ศ. 2562 ยกเว้นทางด้านยานพาหนะเท่านั้นที่ความเหลื่อมล้ำสูงขึ้น

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทย

หากเราพิจารณาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาของไทย จะพบว่า หากนับจากจำนวนการเข้าเรียนสำหรับประเทศไทย การเข้าเรียนในระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้นยังอยู่ในอัตราที่สูงกว่าร้อยละ 60 โดยเฉพาะในระดับอนุบาล และประถมศึกษา ที่เข้าศึกษาในอัตรามากกว่าระดับร้อยละ 80 และร้อยละ 70 ตามลำดับ ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น (รวมกับหลักสูตร ปวช.) จะพบว่าในระยะหลังก็มีแนวโน้มที่จะเข้าเรียนในระดับอัตราที่มากขึ้น

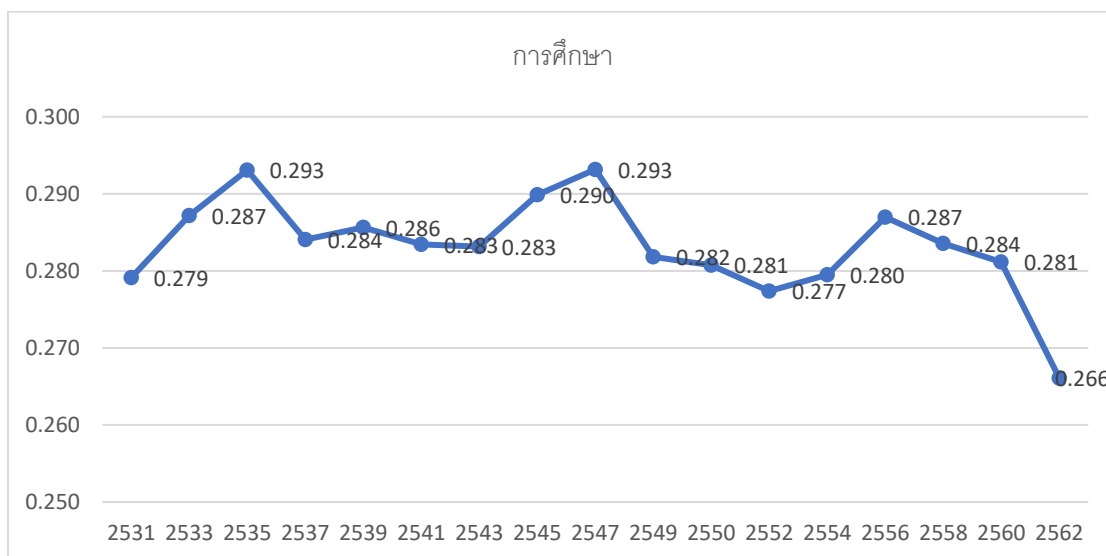
ภาพที่ 4 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ(Net enrolment rate) ในแต่ละระดับชั้น ปี 2553 - 2562

ที่มา: คำนวณจาก SES โดย เฉลิมพงษ์ (2564),

โดยหากเราพิจารณาจากจำนวนปีที่เข้าศึกษาก็จะพบว่า จำนวนปีที่เข้าศึกษาในระบบศึกษานั้นเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน นั่นหมายถึงประชากรโดยรวมอยู่ในระบบการศึกษานานยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะตีความได้ว่า ความเหลื่อมล้ำทางการเข้าถึงการศึกษานั้นลดลง ยิ่งพิจารณาจากการคำนวณดัชนี GINI จะพบว่า ค่าดัชนีของจำนวนปีที่เข้ารับการศึกษาลดลงเช่นกัน จาก 0.281 ในปีพ.ศ.2560 มาเป็น 0.266 ในปีพ.ศ.2562 ดังนั้น เราจะพบว่า ความเหลื่อมล้ำทางการเข้าถึงการศึกษาของไทย มีแนวโน้มดีขึ้นในระยะหลัง ๆ

ภาพที่ 5 สัมประสิทธิ์จีนีของจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย

ที่มา: คำนวณจาก SES โดย เฉลิมพงษ์ (2564),

ส่วนทางด้านความเหลื่อมล้ำทางด้านคุณภาพการศึกษา และทรัพยากรทางการศึกษา จากงานศึกษาของ ชัยยุทธ (2563) ใช้ผลทดสอบ O-NET ซึ่งจัดสอบโดยสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ มาพิจารณาความเหลื่อมล้ำ หากพิจารณาจากคะแนนวิชาคณิตศาสตร์ จะพบว่าโรงเรียนในเขตเทศบาลได้คะแนนสูงกว่านอกเขตเทศบาล และของนักเรียนกรุงเทพจะสูงกว่านักเรียนในเขตภูมิภาค ซึ่งสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของแต่ละพื้นที่ ว่าอาจจะมีคุณภาพที่ไม่เท่าเทียมกัน ขณะที่ด้านการจัดสรรทรัพยากร ชัยยุทธ และคณะ (2558) พบความแตกต่างระหว่างงบประมาณต่อหัวที่ได้ระหว่างจังหวัดที่ได้งบประมาณมากที่สุดกับงบประมาณน้อยที่สุด มีความแตกต่างประมาณ 2.6 เท่า ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2557 ซึ่งแตกต่างประมาณ 2 เท่า แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางด้านทรัพยากรงบประมาณที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น ในวงการการศึกษา

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางด้านเทคโนโลยีของไทย

ความเหลื่อมล้ำทางด้านเทคโนโลยี เราวัดจากความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึง อินเทอร์เน็ต เป็นหลัก ซึ่งจะพบว่า ครัวเรือนที่มีประชากรอย่างน้อย 1 คน เข้าถึงอินเทอร์เน็ตมากขึ้นเรื่อย ๆ นับตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2549 จนถึงพ.ศ. 2562 แต่ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ก็ยังคงเกิดขึ้น หากเราพิจารณาว่าในกรุงเทพมหานครจำนวนครัวเรือนที่เข้าถึง

อินเทอร์เน็ตมากถึงร้อยละ 90 ขณะที่ภูมิภาคอื่นนั้นต่ำกว่า โดยเฉพาะภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และหากเราพิจารณาที่ระดับรายได้ จะพบว่าในกลุ่มรายได้สูงที่สุดนั้นในปีพ.ศ. 2562 มีสัดส่วนการมีอินเทอร์เน็ตใช้กว่าร้อยละ 92 แต่ในกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดมีอินเทอร์เน็ตใช้เพียงแค่อ้อยละ 58 เท่านั้น

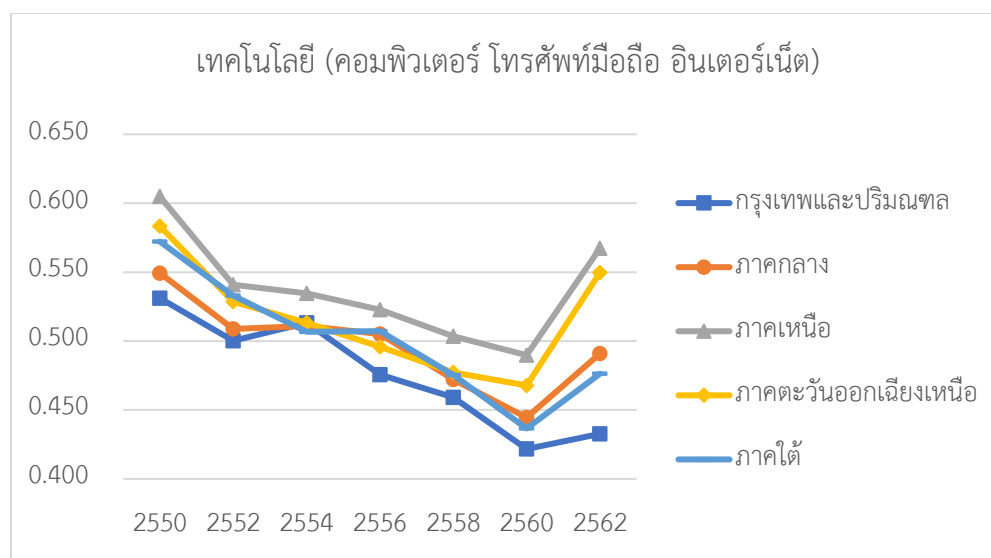
ตารางที่ 2 สัดส่วนของครัวเรือนที่มีสมาชิกอย่างน้อย 1 คนเข้าถึงอินเทอร์เน็ต

ภูมิภาค	2549	2550	2552	2554	2556	2558	2560	2562
กรุงเทพและ ปริมณฑล	0.420	0.447	0.526	0.500	0.568	0.696	0.820	0.900
ภาคกลาง	0.232	0.272	0.351	0.328	0.414	0.552	0.698	0.777
ภาคเหนือ	0.231	0.276	0.342	0.330	0.359	0.458	0.569	0.630
ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ	0.180	0.215	0.304	0.339	0.379	0.455	0.543	0.640
ภาคใต้	0.222	0.255	0.341	0.369	0.412	0.552	0.673	0.747
ระดับชั้นรายได้	2549	2550	2552	2554	2556	2558	2560	2562
1 (จนที่สุด)	0.114	0.164	0.250	0.291	0.317	0.411	0.491	0.583
2	0.162	0.200	0.286	0.283	0.333	0.435	0.545	0.624
3	0.204	0.241	0.322	0.315	0.380	0.498	0.627	0.710
4	0.266	0.293	0.375	0.358	0.426	0.565	0.736	0.833
5 (รวยที่สุด)	0.462	0.492	0.552	0.556	0.605	0.782	0.871	0.929
Q5/Q1	4.05	3.01	2.21	1.91	1.91	1.90	1.78	1.59

ที่มา: คำนวณจาก SES โดย เฉลิมพงษ์ (2564),

หากวิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือ Principle Component ในการสร้างดัชนีเทคโนโลยี และนำไปคำนวณ GINI ในด้านเทคโนโลยี พบว่า ความเหลื่อมล้ำมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในทุกภูมิภาค ในภายหลังปีพ.ศ. 2560 ซึ่งทิศทางนี้แตกต่างจากความเหลื่อมล้ำในด้านอื่น ๆ ที่เราได้อภิปรายไป ที่มีแนวโน้มลดลงในช่วงเวลาเดียวกัน

ภาพที่ 6 ค่าสัมประสิทธิ์ของดัชนีเทคโนโลยี(จำนวนคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ที่ต่ออินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ และการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต) แยกตามภูมิภาค

ที่มา: คำนวณจาก SES โดย เฉลิมพงษ์ (2564),

โดยสรุปก็คือ สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำหากเราวิเคราะห์ด้วยข้อมูลสำรวจสถิติ จะพบว่า ความเหลื่อมล้ำทั้งทางด้านรายได้ ทรัพย์สิน และการเข้าถึงการศึกษา มีแนวโน้มทิศทางดีขึ้นในช่วงภายหลังปีพ.ศ. 2560 ยกเว้นทางด้านเทคโนโลยี ที่อาจจะแย่ลงกว่าช่วงปีพ.ศ. 2560 แต่อย่างไรก็ตาม ภายหลังการระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (Covid-19) ในปีพ.ศ. 2563 สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้, ทรัพย์สิน, การศึกษา และเทคโนโลยี อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ โดยเราคาดการณ์ได้ว่าสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำน่าจะแย่ลงกว่าช่วงปีพ.ศ. 2562 ซึ่งในส่วนนี้เป็นส่วนที่อาจจะต้องศึกษาต่อไปในอนาคต

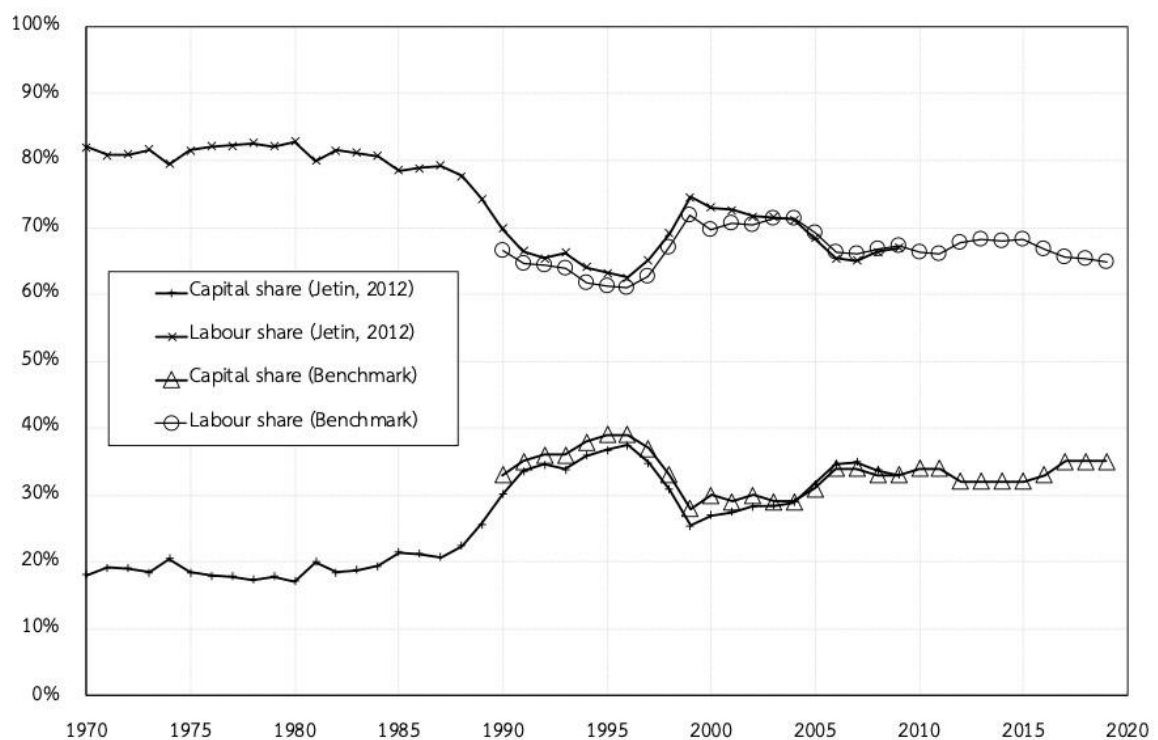
ในส่วนต่อไป เราจะสำรวจความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ของไทย โดยการใช้เครื่องมืออื่นในการสำรวจ ซึ่งเครื่องมือที่จะใช้ศึกษาก็คือ การวิเคราะห์ด้วยส่วนแบ่งรายได้ประชาชาติ ว่าในรายได้ประชาชาตินั้น มีส่วนแบ่งของทุน และแรงงานเป็นเท่าไรบ้าง

สำรวจความเหลื่อมล้ำของไทยด้วยส่วนแบ่งรายได้ประชาชาติ

การใช้ส่วนแบ่งรายได้ประชาชาติในการศึกษา ซึ่งการศึกษาถึงส่วนแบ่งของรายได้ประชาชาติ อาจนับได้ว่าเป็นการศึกษาถึงการกระจายรายได้ของปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานของเศรษฐศาสตร์ โดยในการผลิตนั้น เราอาจจะแบ่งได้โดยง่ายว่ามีตัวละครในการผลิตหลัก ๆ 2 ตัวละครได้แก่ นายทุนเจ้าของปัจจัยการผลิต และ

แรงงานผู้ทำการผลิต โดยจากงานของ Atkinson (2009), พบว่า ส่วนแบ่งรายได้ประชาชาตินั้น มีความสำคัญในการช่วยให้เราเข้าใจภาพความเหลื่อมล้ำในบางมิติได้สามประการ 1. เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างระดับรายได้ในระดับมหภาค และการกระจายรายได้ระดับครัวเรือน 2. เพื่อช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการกระจายรายได้ระหว่างปัจเจกชนและ 3. เพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหาในประเด็นความยุติธรรมของสังคมในประเด็นของการกระจายรายได้จากแหล่งต่าง ๆ อีกความสำคัญของการศึกษาถึงส่วนแบ่งรายได้ประชาชาติก็คือ ส่วนแบ่งรายได้ประชาชาตินั้นมีความเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำในระดับบุคคล จากงานศึกษาวิจัยโดย Bengtsson and Waldenström (2018), กล่าวว่า ส่วนแบ่งของทุนในส่วนแบ่งรายได้ประชาชาตินั้นมีเชื่อมโยงกันกับความเหลื่อมล้ำระหว่างบุคคล เนื่องจากทิศทางของค่าดัชนี GINI ด้านรายได้นั้นมีทิศทางไปทางเดียวกันกับส่วนแบ่งรายได้ของทุน ดังนั้นเมื่อส่วนแบ่งรายได้ของทุนมีสัดส่วนสูงขึ้น เป็นที่แน่นอนว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้จะสูงขึ้นด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 7 สัดส่วนรายได้ของทุนและแรงงานในรายได้ประชาชาติของไทย ค.ศ. 1960 - 2019 (พ.ศ. 2503 - 2561)

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลบัญชีประชาชาติโดย ธนศักดิ์ และสรงกรณ์ (2564), และงานของ Jetin (2012), และ Jetin & Kurt (2016)

ในกรณีของประเทศไทย จากการคำนวณโดยใช้ข้อมูลรายได้ประชาชาติจากบัญชีประชาชาติของไทย พบว่า ส่วนแบ่งรายได้ของทุนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นส่วนใหญ่ ตลอดระยะเวลา นับตั้งแต่ค.ศ. 1960 – 2019 (พ.ศ. 2503 – 2561) มีบางช่วงที่ส่วนแบ่งรายได้ของทุน มีแนวโน้มลดลง เช่น ในช่วงที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจใหญ่ในปีพ.ศ. 2540 (วิกฤติการเงินเอเชีย) และ พ.ศ.2551 (วิกฤติการเงินโลก/วิกฤติซับไพรม์) ที่ส่วนแบ่งรายได้ของทุนลดลง (ส่วนแบ่งรายได้ของแรงงานเพิ่มสูงขึ้น) แต่โดยภายหลังปี พ.ศ.2558 ส่วนแบ่งรายได้ของแรงงานมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องชัดเจน

จากลักษณะเช่นนี้ เราจะพบได้ว่า ความเหลื่อมล้ำทางด้านการรายได้ของไทย มีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้น จากการที่ส่วนแบ่งรายได้ของทุนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาของการพัฒนา โดยเฉพาะในระยะหลัง นับตั้งแต่ปีค.ศ. 2015 (พ.ศ. 2558) เป็นต้นมา ที่ส่วนแบ่งรายได้ของแรงงานลดลงอย่างต่อเนื่อง (ส่วนแบ่งรายได้ของทุนเพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นสิ่งที่สะท้อนกันกับส่วนแบ่งรายได้แรงงาน) ซึ่งจากข้อสรุปในงานของ Bengtsson and Waldenström (2018), ที่เราไปอภิปรายไปข้างต้น ทำให้เราอาจจะคาดเดาโดยนัยได้ว่า ความเหลื่อมล้ำทางด้านการรายได้ในไทยนั้นน่าจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างแน่นอน

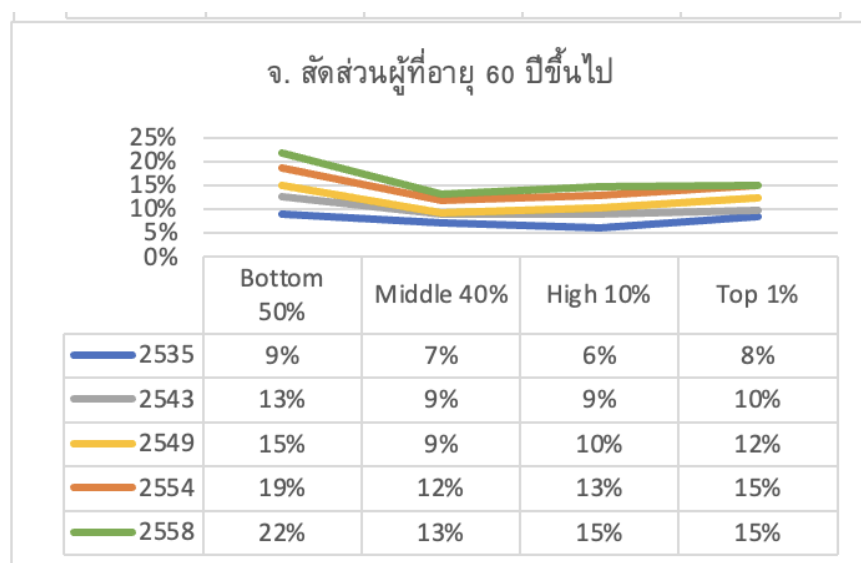
สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำระหว่างช่วงวัย และกลุ่มอาชีพของไทย

ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงหลักของชีวิตคนไทย สามารถจำแนกได้เป็น 3 ช่วงวัย 1.ความเหลื่อมล้ำที่เกิดในวัยเด็ก-วัยเรียน 2. ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในวัยทำงาน และ 3. ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ การศึกษาถึงความเหลื่อมล้ำในแต่ละช่วงวัยนั้น แสดงให้เห็นถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วงวัย ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นนั้นอาจจะประกอบไปด้วย การศึกษา การเข้าถึงทรัพยากร ปัจจัยเชิงพื้นที่ โดยการศึกษาความเหลื่อมล้ำที่แตกต่างกันของช่วงวัย และอาชีพ อาจจะทำให้เราเข้าใจภาพความเหลื่อมล้ำได้ดียิ่งขึ้น และสามารถค้นหา หรือ สร้างนโยบายที่จะลดความเหลื่อมล้ำได้ดี และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สัดส่วนประชากรตามกลุ่มชั้นรายได้

การที่สัดส่วนประชากรสูงอายุของประเทศไทยสูงขึ้น สัดส่วนผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปที่มีรายได้น้อยกว่า 50% แรก (Bottom 50%) ก็มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยในปีพ.ศ. 2549 กลุ่มผู้สูงอายุรายได้น้อยนี้มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 15 แต่ สัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็นถึงร้อยละ 22 ในปีพ.ศ. 2558 ซึ่งจากสถานการณ์นี้ แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำที่ทางด้านการรายได้ที่พุ่งสูงขึ้นอย่างมากของผู้สูงอายุ เนื่องจากในปีพ.ศ. 2558 กลุ่มผู้สูงอายุ ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีนั้น มีสัดส่วนรายได้อยู่ในกลุ่ม 50% แรก (Bottom 50%) มากที่สุดเมื่อเทียบกับช่วงรายได้อื่น ๆ ของช่วงวัยเดียวกัน

ภาพที่ 8 สัดส่วนประชากรตามกลุ่มอายุในแต่ละชั้นรายได้

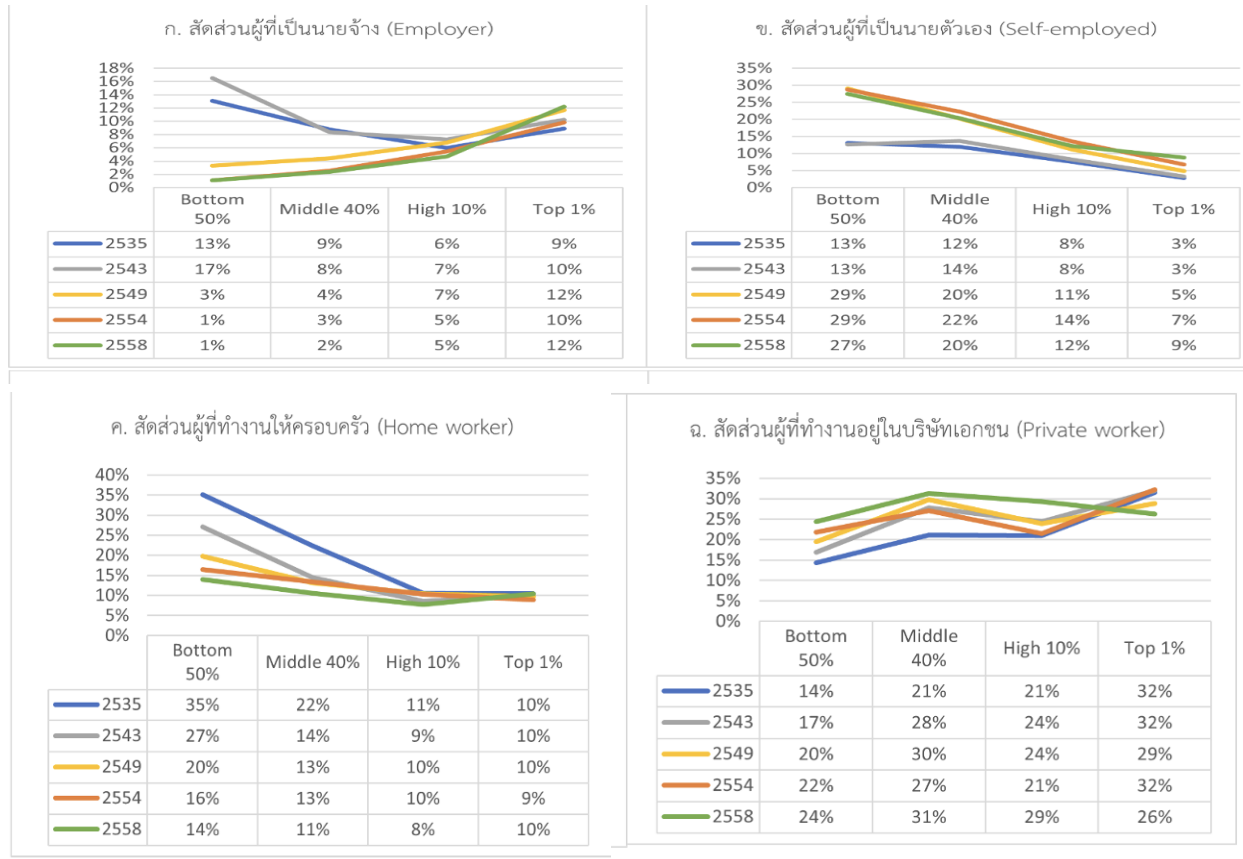

ที่มา:คำนวณจาก SES โดย ชญาณี(2564),

ความเหลื่อมล้ำในด้านสถานภาพการทำงาน

ในด้านของสถานภาพการทำงาน ในภาพรวมแล้วมีคนไทยมีสัดส่วนการทำงานในลักษณะที่เป็นนายตัวเอง และเป็นผู้ที่ทำงานในบริษัทเอกชน เพิ่มขึ้นมากในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา สำหรับคนในกลุ่มผู้ที่มีรายได้ 50% แรก (Bottom 50%) นั้น สัดส่วนในกลุ่มผู้ที่ทำงานให้ครอบครัวลดลง จากร้อยละ 35 ในปีพ.ศ. 2535 เหลือเพียงร้อยละ 14 ในปีพ.ศ. 2558 สวนทางกับสัดส่วนในการเป็นพนักงานบริษัทเอกชนที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 14 ในปีพ.ศ. 2535 เป็นร้อยละ 24 ในปีพ.ศ. 2558 โดยในขณะเดียวกัน กลุ่มผู้เป็นนายจ้าง ของกลุ่มผู้ที่มีรายได้ 50% แรก (Bottom 50%) ก็มีสัดส่วนที่ลดลงอย่างมากเช่นกัน นับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2535 จนถึง ปีพ.ศ. 2558 จาก ร้อยละ 13 เหลือเพียง ร้อยละ 1 เท่านั้น

ภาพที่ 9 สัดส่วนประชากรตามสถานการทำงานในแต่ละชั้นรายได้

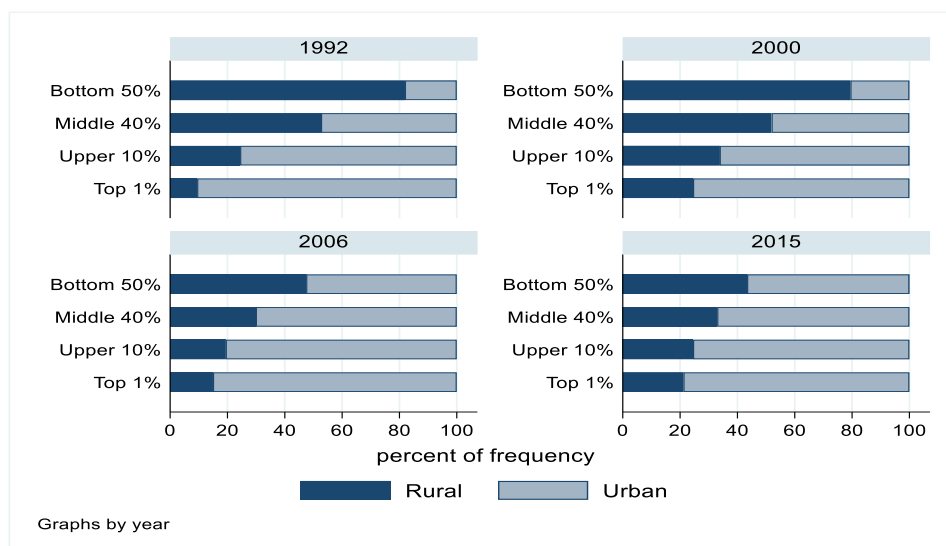

ที่มา:คำนวณจาก SES โดย ชญาณี(2564),

ความเหลื่อมล้ำภายในระหว่างกลุ่มเมือง และชนบท

การขยายตัวของเมือง ในประเทศไทยตลอดระยะเวลาเกือบสามทศวรรษหลัง ส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ชนบท-เมืองลดลงจากเดิมเป็นอย่างมาก จากสถิติพบว่าในปีพ.ศ.2535 กลุ่มคนที่มียรายได้ 50% แรก (Bottom 50%) นั้นกว่าร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ชนบท (Rural) กลุ่มคนที่มียระดับรายได้สูงขึ้นก็จะมีสัดส่วนที่อยู่ในเขตชนบทลดลงไปตามระดับรายได้ที่สูงขึ้น แต่เมื่อมาดูสถิติในปีพ.ศ. 2558 จะพบว่า กลุ่มคนที่มียรายได้ 50% แรก (Bottom 50%) อาศัยอยู่ในเขตชนบทลดลงจนเหลือน้อยกว่าร้อยละ 50

ภาพที่ 10 สัดส่วนครัวเรือนตามพื้นที่ชนบท/เมืองในแต่ละชั้นรายได้

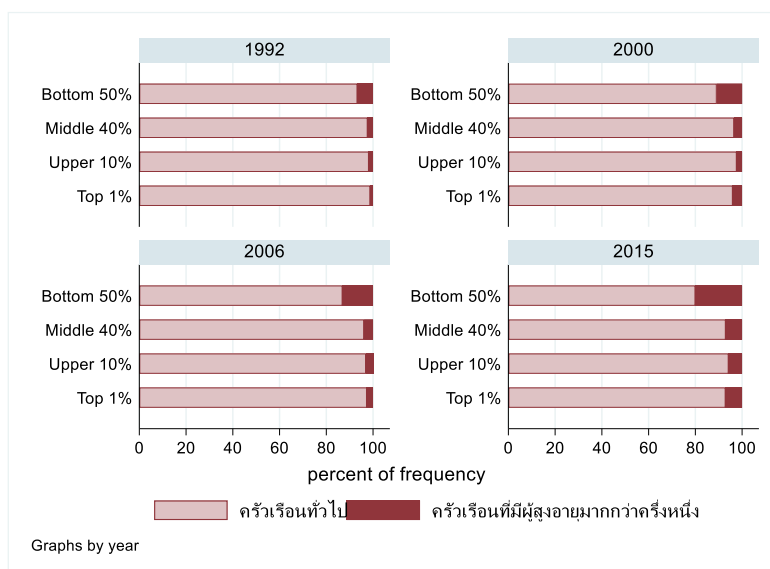

ที่มา:คำนวณจาก SES โดย ชญาณี(2564),

ความเหลื่อมล้ำภายในระหว่างกลุ่มอายุ

จากสถิติพบว่า กลุ่มรายได้ 50% แรก (Bottom 50%) มีสัดส่วนผู้สูงอายุในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นนับจากปี พ.ศ. 2535 มาถึงปีพ.ศ. 2558 กว่าร้อยละ 20 ทำให้เราอาจจะคาดการณ์ไปได้ว่า สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในกลุ่มผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่สูงมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 11 สัดส่วนครัวเรือนผู้สูงอายุในแต่ละชั้นรายได้

ที่มา:คำนวณจาก SES โดย ชญาณี(2564),รายงานอยู่ระหว่างการจัดทำ กรุณาย่ออ้างอิง

ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่ม หากเรามองไปที่กลุ่มอายุ จะพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 60 ปี ในกลุ่มที่มีรายได้ 50% แรก (Bottom 50%) นั้นมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ประกอบกันกับสัดส่วนครัวเรือนผู้สูงอายุ ที่อยู่ในกลุ่มรายได้ 50% แรกเพิ่มขึ้นเช่นกัน ดังนั้นความเหลื่อมล้ำในกลุ่มผู้สูงอายุของไทยจึงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ขณะที่ความเหลื่อมล้ำในสภาพการทำงานนั้น กลุ่มที่มีรายได้ 50 % แรกเป็นนายจ้าง และทำงานช่วยเหลือครอบครัวน้อยลงอย่างมาก และในทางกลับกันก็หันไปทำงานให้กับภาคเอกชน หรือทำงานเป็นนายตัวเองเพิ่มมากขึ้น และสุดท้ายหากเราพิจารณาถึงพื้นที่เมือง และชนบทเราจะพบว่าความเหลื่อมล้ำในเชิงพื้นที่ลักษณะนี้มีแนวโน้มลดลงอย่างมาก จากการขยายตัวของเมืองในช่วงระยะกว่าสามทศวรรษหลัง

สรุปภาพความเหลื่อมล้ำไทย

โดยสรุปก็คือ ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้หากเราสำรวจด้วยข้อมูลจากรายได้ประชาชาติ เราก็อาจจะสามารถพิจารณา และคาดการณ์ต่อไปได้ว่าความเหลื่อมล้ำในไทยนั้นอาจจะแย่ลง โดยเฉพาะทางด้านรายได้ แต่ถ้ามหากเราพิจารณาถึงข้อมูลที่มาจากการสำรวจ เราอาจจะได้ภาพว่า ในระยะเวลาหลังจากปีพ.ศ. 2560 ประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำในหลาย ๆ ด้านลดลง เช่น ด้านรายได้ และด้านทรัพย์สิน นอกจากนี้การสำรวจเจาะลึกลงไปยังกลุ่มอาชีพ หรือ กลุ่มอายุต่าง ๆ ก็พบว่า ในแต่ละกลุ่มก็มีปัจจัยที่แตกต่างกันที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำ โดยภาพรวมจะเห็นว่า ความเหลื่อมล้ำในกลุ่มผู้สูงอายุนั้นเพิ่มมากขึ้น ขณะที่ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่เมืองและชนบทนั้นลดลง

ภาคผนวก

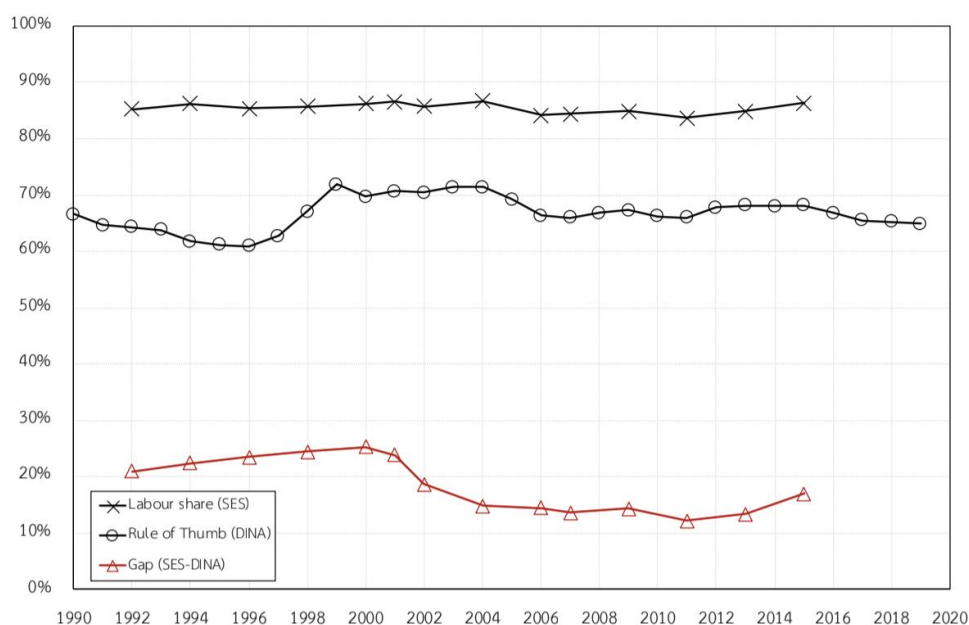
ปัญหาทางด้านข้อมูลในการศึกษาภาพความเหลื่อมล้ำของไทย

ในการศึกษาถึงความเหลื่อมล้ำนั้น แกนสำคัญที่จำเป็นจะต้องใช้ในงานศึกษาก็คือข้อมูลที่แม่นยำ ข้อมูลทางสถิติต่าง ๆ ทั้ง ข้อมูลสำมะโนประชากร ข้อมูลสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน และข้อมูลสำรวจภาวะการทำงานของประชากร อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่เกิดจากการสำรวจนั้น ถึงแม้ว่าจะมีความละเอียด แต่กระนั้นก็อาจจะมีปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในการสุ่มตัวอย่าง นั่นก็คือการที่สถิติการกระจายรายได้และทรัพย์สินจากข้อมูลสำรวจครัวเรือนนั้น อาจจะไม่สามารถเป็นตัวแทนสถานการณ์ความเป็นจริงได้ดี ถึงแม้ว่าการสุ่มตัวอย่างจะสามารถเป็นตัวแทนโครงสร้างของประชากรได้ดี (เช่นด้านอายุ การศึกษา ถิ่นที่อยู่ หรืออาชีพการงาน) ซึ่งการเกิดขึ้นของปัญหา

กลุ่มตัวอย่างต่ำกว่าที่ควรจะเป็น และปัญหาที่กลุ่มตัวอย่างรายงานต่ำกว่าความเป็นจริง เกี่ยวกับข้อมูลด้านรายได้ และทรัพย์สินเป็นปัญหาทางธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นได้ในการสำรวจ

ดังนั้นปัญหาเรื่องช่องว่างระหว่างข้อมูลขึ้นได้ในการศึกษาถึงความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะด้านทรัพย์สิน และรายได้ ที่ต้องการการใช้ข้อมูลที่มีการสำรวจในการศึกษา และจากงานวิจัยในระยะหลัง ๆ พบว่า ข้อมูลสถิติความเหลื่อมล้ำที่ได้จากการใช้ข้อมูลเชิงสำรวจเพียงอย่างเดียว นั้น มักจะต่ำกว่าความเป็นจริง โดย ณ ที่นี้ คณะวิจัยได้ใช้ข้อมูลจากบัญชีประชาชาตินำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลสำรวจ เพื่อให้เห็นภาพปัญหาทางด้านข้อมูลในการศึกษาความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ของไทย

ภาพที่ 12 ภาพเปรียบเทียบส่วนแบ่งรายได้ของแรงงานในไทย เทียบระหว่างการคำนวณจาก SES และ บัญชีประชาชาติ

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลบัญชีประชาชาติ โดย ธนศักดิ์ และสรงกรณ์ (2564),

เมื่อนำข้อมูลทั้งสองรูปแบบมาเปรียบเทียบกันแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า ลักษณะของส่วนแบ่งรายได้แรงงานในทั้งสองข้อมูลนั้น มีความแตกต่างกัน การคำนวณด้วยการใช้ข้อมูลจากการสำรวจ พบว่าส่วนแบ่งรายได้ของแรงงาน มีสัดส่วนที่สูงกว่า ส่วนแบ่งรายได้ของแรงงานที่มาจากการคำนวณด้วยรายได้ประชาชาติ และเรายังพบว่าข้อมูลสำรวจจากครัวเรือนนั้น ประมาณค่ารายได้จากแท้งทุนและรายได้ผสม ต่ำเกินไปอย่างมีนัยสำคัญ หรือ ในอีกทางหนึ่งคือ ข้อมูลสำรวจครัวเรือนนั้นให้ความสำคัญของรายได้จากการว่าจ้างสูงเกินจากความเป็นจริงที่ควรเป็นนั่นเอง ทำให้สถิติของส่วนแบ่งรายได้แรงงานของทั้งสองฝั่งข้อมูลนั้นมีความแตกต่างกัน

การแก้ปัญหาด้านข้อมูล ในการทำความเข้าใจความเหลื่อมล้ำ เป็นส่วนงานที่จะต้องทำการศึกษาต่อไปในอนาคต เพื่อให้ข้อมูลทั้งสองด้านนั้นมีความใกล้เคียงกันมากขึ้น หรือ ไปในลักษณะเดียวกันมากขึ้น (Reconcile) เพื่อที่จะทำความเข้าใจภาพรวมของความเหลื่อมล้ำในไทยได้ดียิ่งขึ้นต่อไป

อ้างอิง

- Bengtsson, E., & Waldenström, D. (2018). Capital shares and income inequality: Evidence from the long run. *The Journal of Economic History*, 78(3), 712-743.
- Atkinson, A. B. (2009). Factor shares: the principal problem of political economy?. *Oxford Review of economic policy*, 25(1), 3-16.
- Jetin, B. (2012). Distribution of income, labour productivity and competitiveness: is the Thai labour regime sustainable?. *Cambridge Journal of Economics*, 36(4), 895-917.
- Jetin, B., & Kurt, O. E. (2016). Functional income distribution and growth in Thailand: A post Keynesian econometric analysis. *Journal of Post Keynesian Economics*, 39(3), 334-360
- เฉลิมพงษ์ คงเจริญ, 2564, การติดตามสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำจากมุมมองด้านเศรษฐกิจและโอกาส, ใน *โครงการ Social Monitoring ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย*, ศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม, สนับสนุนทุนโดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี(สกว.)
- ชญานิ ชวะโนทย์, 2564, ความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่ม, ใน *โครงการ Social Monitoring ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย*, ศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม, สนับสนุนทุนโดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี(สกว.)
- ธนศักดิ์ เจนมานะ และสรภรณ์ เตชวณิชย์พงศ์, 2564, รายได้ของทุนและแรงงาน กับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของไทยความเข้าใจต่อช่องว่างระหว่างข้อมูลระดับจุลภาคและมหภาคด้านรายได้และทรัพย์สิน, ใน *โครงการ Social Monitoring ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย*, ศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม, สนับสนุนทุนโดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี(สกว.)

งานวิจัยและองค์ความรู้ด้านความเหลื่อมล้ำ

ท่ามกลางสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในหลายมิติ ในช่วงปี 2562 – 2563 ที่ผ่านมา ศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม ได้จัดทำวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในหลากหลายมิติ หลายแง่มุม โดยมีเป้าหมายเพื่อหาแนวทางบรรเทาความทุกข์ยากจากความเหลื่อมล้ำ ชี้สาเหตุปัญหาผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อเศรษฐกิจ สังคม และชีวิตของผู้คน รวมถึงเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถนำองค์ความรู้จากงานวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายหรือแผนได้

ในช่วงเดือนมกราคม 2561 จนถึงเดือนมีนาคม 2564 ศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคมได้ดำเนินการวิจัย สร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทั้งสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำ และงานศึกษานโยบายที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทั้งหมด 9 ชิ้น ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตารางงานวิจัยของศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม

งานวิจัย	นักวิจัย	ข้อเสนอหลัก
งานศึกษาสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำ		
การปฏิรูปทางเศรษฐกิจเพื่อลดความเหลื่อมล้ำกับการสร้างระบอบประชาธิปไตย ช่วง 2475-2500	รศ.ดร.อภิชาติ สถิตนิรามัย และอาจารย์อิสร์กุล อุณห์เกตุ	การเปลี่ยนแปลงระเบียบเศรษฐกิจนำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองเดิมและผู้ปกครองใหม่ งานศึกษานี้ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสถานการณ์ทางการเมืองที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้น
ตัวชี้วัดแนวโน้มความเหลื่อมล้ำ และความกินดีอยู่ดีของครัวเรือนในประเทศไทย	ผศ.ดร.เฉลิมพงษ์ คงเจริญ	ในการพิจารณาความเหลื่อมล้ำในมิติหลัก ๆ (รายได้ การศึกษา และสาธารณสุข)พบว่าภายหลัง 2558 ความเหลื่อมล้ำลดลง แต่หากพิจารณาครอบคลุมความเหลื่อมล้ำมิติอื่น ๆ (สิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพย์สินทางการเงิน การครอบครองเทคโนโลยี) ความเหลื่อมล้ำหลัง 2558 มีแนวโน้มสูงขึ้น

การวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยโดยใช้ข้อมูลดาวเทียมและภูมิสารสนเทศ	ผศ.ดร.ณัฐพงษ์ พัฒนพงษ์, ดร.อมรรัตน์ ลีอนาม, และ อาจารย์พิชญ์ จงวัฒนากุล.	กลไกที่สำคัญที่ทำให้เมืองเจริญเติบโตไม่เท่ากันมาจากสิ่งที่เรียกว่า Agglomeration Force ซึ่งเป็นกลไกที่ส่งผลให้ภาคธุรกิจที่มีที่ตั้งที่ยังเข้าใกล้เมืองมากเท่าไรจะมีผลตอบแทนต่อขนาดที่สูงขึ้นในการดำเนินนโยบายเพื่อกระจายความเจริญสู่เมืองอื่น ๆ อาจต้องพิจารณาปรับใช้แนวทาง Digital Economy เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ ให้เพิ่มโอกาสในการสร้างการพัฒนาเมืองที่ดีขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ
ความไม่สอดคล้องทางการศึกษากับความเหลื่อมล้ำของค่าจ้างแรงงานไทย	ผศ.ดร.ชฎานี ขวโนทัย	ความไม่สอดคล้องทางการศึกษาก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำของค่าจ้างแรงงานสะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมดุลใน ตลาดแรงงานไทยและผลกระทบทางลบต่อแรงงานที่ไม่เท่ากันในแต่ละกลุ่ม ความไม่สอดคล้องทางการศึกษาจึงเป็นส่วนหนึ่งที่เพิ่มความเหลื่อมล้ำของค่าจ้างแรงงานในแต่ละพื้นที่
การประเมินส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มผู้มีรายได้สูงในประเทศไทยโดยใช้ฐานข้อมูลภาษีเงินได้	อาจารย์กุลศ เลี้ยวสกุล	นโยบายขึ้นค่าแรงขั้นต่ำและการเปลี่ยนแปลงกฎหมายภาษีช่วยสนับสนุนการลดความเหลื่อมล้ำมีบทบาทสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ลดลงอย่างต่อเนื่องภายหลังทศวรรษ 2540 อย่างไรก็ตามการที่ทรัพย์สินยังคงมีการกระจุกตัวอยู่ในระดับสูงส่งผลให้สังคมยังคงรู้สึกถึงปัญหาของความเหลื่อมล้ำ แต่การกระจุกตัวของทรัพย์สินไม่ได้ถูกส่งผ่านไปสู่การกระจุกตัวของรายได้ด้วย

งานวิจัย	นักวิจัย	ข้อเสนอหลัก
งานศึกษานโยบายที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำ		
ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ด้าน ผลิตผลผู้สูงอายุในประเทศไทย: นัยต่อประสิทธิผลของ นโยบายผู้สูงอายุ	ศ.ดร. เอื้อมพร พิชัยสนธิ	ลักษณะเฉพาะเชิงภูมิภาคและความเหลื่อมล้ำใน ผลิตผลผู้สูงอายุที่ปรากฏ สามารถสะท้อนจาก ดัชนีผลิตผลผู้สูงอายุ และสัมประสิทธิ์ความ เหลื่อมล้ำด้านผลิตผลผู้สูงอายุ โดยส่วนใหญ่ ภูมิภาคที่ผู้สูงอายุกระชั้นกระเฉงมากจะมีระดับ ความเหลื่อมล้ำภายในภูมิภาคค่อนข้างต่ำและ ในทางกลับกันก็เช่นกัน การออกแบบนโยบาย เสริม ด้านผู้สูงอายุในแต่ละภูมิภาคหรือพื้นที่ สามารถใช้ ประโยชน์จาก ตัวชี้วัดAAI และดัชนีย่อยในงานวิจัยนี้ เป็นแนวทางกำหนดลำดับความสำคัญของนโยบาย
สุขภาพเด็กไทย ใครกำหนด?: สถานการณ์ปัจจุบันและ ปัจจัยกำหนดความเหลื่อมล้ำ ในสุขภาวะเด็กปฐมวัย	ผศ.ดร.ภัททา เกิดเรือง	สุขภาพและพัฒนาการของเด็กปฐมวัยมี ความสัมพันธ์กับระดับความมั่งคั่ง ของครัวเรือน โดยเด็กในครัวเรือนที่มีความมั่งคั่งมากกว่ามี แนวโน้มที่จะได้รับสารอาหาร ได้อยู่กับพ่อแม่ มี โอกาสการเข้าถึงสื่อ ในการเรียนรู้มากกว่า และมีการ ปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่มากกว่า ส่งผลให้เด็ก ใน ครัวเรือนที่มีความมั่งคั่งมากกว่ามีสุขภาพและ พัฒนาการที่ดีกว่า ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำระหว่างครัวเรือนทั้งในด้าน ทรัพยากรทางกายภาพและเวลา มีบทบาทสำคัญ ในการกำหนดผลลัพธ์ทาง สุขภาพและพัฒนาการ ของเด็ก
เหลื่อมล้ำในวัยเรียน: สอง ทศวรรษของความเหลื่อมล้ำ ทาง คุณภาพการศึกษา และ	รศ.ดร.ชัยยุทธ ปัญญสวัสดิ์ สุทธิ์	ความแตกต่างของผลทดสอบโอเน็ตส่วนใหญ่ สะท้อนว่าโรงเรียนได้รับทรัพยากรต่อหัวนักเรียน ในระดับที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ส่วน

การจัดสรรทรัพยากรระดับพื้นที่ของประเทศไทย		ประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรอธิบายความแตกต่าง ได้เพียงเล็กน้อย คุณภาพการเรียนรู้ที่ต่างกันระหว่างโรงเรียนของรัฐ อธิบายได้จากความแตกต่างของทรัพยากรที่มาจากท้องถิ่น และการอุดหนุนจากรัฐ ทั้งนี้การจัดสรรทรัพยากรจากรัฐแบบเดิมไม่สามารถสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้ทั่วถึงอย่างมีคุณภาพได้
นโยบายสวัสดิการแบบเจาะจงที่คนจนกับการลดความเหลื่อมล้ำ: บทวิเคราะห์ประสิทธิผลจากต่างประเทศสำหรับสร้างข้อเสนอให้กับประเทศไทย	ผศ.ดร.ธร ปีติผล	สวัสดิการไทยควรเน้นขยายความครอบคลุม โดยเฉพาะสวัสดิการผู้สูงอายุและอุดหนุนการเลี้ยงเด็ก รวมถึงลดความแตกต่างในคุณภาพ ในส่วนการพัฒนาสวัสดิการเจาะจงคนจนนั้นควรวางกรอบให้ชัดว่าจะใช้เป็นเครื่องมือหลักหรือเป็นเพียงเครื่องมือส่งเสริม และการผลักดันการสร้างสวัสดิการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำนั้นจำเป็นต้องแสวงหาแรงสนับสนุนในวงกว้างจากการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของระบบสวัสดิการ

โดยงานทั้ง 9 ชิ้นเป็นงานที่นักวิจัยจากทางศูนย์ดำเนินการวิจัยโดยตรงโดยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) 7 ชิ้นและเป็นงานวิจัยที่ได้นำเสนอในเวทีสัมมนาสาธารณะที่ศูนย์ฯ เป็นผู้ร่วมจัดอีก 2 ชิ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

งานศึกษาสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำ

ศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคมได้มีการจัดทำงานศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสภาพความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยมีการจัดทำดัชนีเพื่อวัดความเหลื่อมล้ำในหลากหลายมิติ มีการใช้ข้อมูลทางภูมิศาสตร์เพื่อวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำในเชิงกายภาพ ศึกษาความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสถานการณ์แรงงาน และการศึกษาความเหลื่อมล้ำโดยพุ่งเป้าไปที่กลุ่มผู้มีรายได้สูง นอกจากการทำความเข้าใจสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในปัจจุบันแล้วนั้น ทางศูนย์ฯ ได้มีโครงการศึกษาสถานการณ์และโครงสร้างความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์อีกด้วย

ในงานศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เพื่อวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยในอดีตนั้น โครงการวิจัยชุด **การปฏิรูปทางเศรษฐกิจเพื่อลดความเหลื่อมล้ำกับการสร้างระบอบประชาธิปไตยช่วง 2475-2500** ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของระเบียบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง 2475 ที่มีผลต่อสถานการณ์ทางการเมืองและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ โดยศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ 4 มิติ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงที่ดิน สถานะของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ นโยบายการคลัง และการจัดสรรสวัสดิการทางสังคม

ก่อน 2475 นั้นสนธิสัญญาเบาว์ริงทำให้สังคมไทยถูกผนวกเข้ากับระบบทุนนิยม โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ชนชั้นนำและราชสำนักสะสมความมั่งคั่งผ่านการเก็งกำไรที่ดิน ในขณะที่ภาครัฐมีนโยบายการคลังแบบอนุรักษ์นิยมใช้จ่ายเพื่อความมั่นคงมากกว่าการใช้จ่ายสร้างสวัสดิการส่งผลให้สังคมไทยมีความเหลื่อมล้ำสูง ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 นั้นรัฐบาลใหม่มีความพยายามในการกระจายที่ดินทำกิน นำทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์มาเป็นของรัฐ ดำเนินนโยบายการคลังแบบก้าวหน้า รวมถึงส่งเสริมการขยายสวัสดิการสาธารณะ ส่งผลให้ระเบียบเศรษฐกิจใหม่มีแนวโน้มลดความเหลื่อมล้ำ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงระเบียบเศรษฐกิจนำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองเดิมและผู้ปกครองใหม่ ในงานนี้ช่วยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญ of สถานการณ์ทางการเมืองที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้น

ส่วนในงานศึกษาสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในบริบทปัจจุบันนั้น โครงการ**ตัวชี้วัดแนวโน้มความเหลื่อมล้ำ และความกินดีอยู่ดีของครัวเรือนในประเทศไทย** ได้สร้างดัชนีเพื่อประเมินสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2531 – 2560 โดยมีการพิจารณาในหลายมิติได้แก่ ด้านรายได้ ทรัพย์สิน การศึกษา สาธารณสุข สิ้นค้าคงทน การเมือง และเทคโนโลยี

โดยเมื่อพิจารณาความเหลื่อมล้ำในแต่ละมิติแยกกันนั้น พบว่าความเหลื่อมล้ำด้านรายได้มีแนวโน้มลดลงมาตลอดยกเว้นช่วงหลังปี 2558 ด้านการศึกษาความเหลื่อมล้ำลดลงตลอดยกเว้นช่วงปี 2554-2556 ในด้าน สาธารณสุข แนวโน้มความเหลื่อมล้ำทั่วประเทศมีแนวโน้มลดลงยกเว้นภาคเหนือ ในด้าน สิ่งอำนวยความสะดวก ที่ครัวเรือนครอบครองมีแนวโน้มความเหลื่อมล้ำในระดับประเทศลดลงโดยกรุงเทพมหานครมีความเหลื่อมล้ำสูงที่สุดในด้าน ทรัพย์สินทางการเงิน มีความเหลื่อมล้ำสูงมาก โดยมีแนวโน้มลดลงจนถึงปี 2556 หลังจากนั้นแนวโน้มที่สูงขึ้นในความเหลื่อมล้ำ ด้านการครอบครองเทคโนโลยี มีแนวโน้มความเหลื่อมล้ำที่สูงมาก(มากกว่าความเหลื่อมล้ำด้านสินทรัพย์ทางการเงิน) ซึ่งกรุงเทพมหานครมีความเหลื่อมล้ำด้านเทคโนโลยีต่ำสุด ทั้งนี้แนวโน้มระดับประเทศลดลงจนถึงปี 2556 หลังจากนั้นแนวโน้มสูงขึ้น

เมื่อพิจารณาแบบรวมหลายมิติ โดยแบบจำลองแรกมีความเหลื่อมล้ำในมิติ รายได้ การศึกษาและสาธารณสุขพบว่ามีแนวโน้มลดลงในช่วงปี 2545-2554 และมีแนวโน้มสูงขึ้นในปี 2554-2558 ภายหลังจากปี 2558 มีแนวโน้มลดลง แบบจำลองที่สองรวมทุกมิติที่พบว่ามีแนวโน้มลดลงจนถึงปี 2556 หลังจากนั้นแนวโน้มสูงขึ้นโดยเฉพาะภาคเหนือมีแนวโน้มสูงที่สุด โดยสรุปแล้วหากพิจารณาความเหลื่อมล้ำในมิติหลัก ๆ (รายได้

การศึกษา และสาธารณสุข)พบว่าภายหลัง 2558 ลดลง แต่หากพิจารณาครอบคลุมความเหลื่อมล้ำมิติอื่น ๆ (สิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพย์สินทางการเงิน การครอบครองเทคโนโลยี) ความเหลื่อมล้ำหลัง 2558 มีแนวโน้มสูงขึ้น

นอกจากการพิจารณาความเหลื่อมล้ำในมิติเชิงพลวัตผ่านกรอบของเวลาแล้วนั้น โครงการ **การวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยโดยใช้ข้อมูลดาวเทียมและภูมิสารสนเทศ** ยังสามารถให้ภาพความเหลื่อมล้ำในมิติเชิงภูมิศาสตร์กายภาพได้อีกด้วย ผลการวิเคราะห์ในเบื้องต้นพบว่า มีการกระจุกตัวของกลุ่มรายได้สูงที่กรุงเทพฯ และปริมณฑลในแบบเดิมตลอด 20 ปี ในด้านความยากจนพบว่า มีการกระจุกตัวความยากจนสูงในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้บางส่วน โดยพื้นที่ที่มีความยากจนต่ำได้แก่กรุงเทพฯ และปริมณฑล ภาคตะวันออก อำเภอมืองเชียงใหม่ กลุ่มจังหวัดท่องเที่ยว จังหวัดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และรอบ ๆ จังหวัดสงขลา

ทั้งนี้กลไกที่สำคัญที่ทำให้มีการเจริญเติบโตของเมืองไม่เท่ากันเนื่องมาจากสิ่งที่เรียกว่า Agglomeration Force ซึ่งเป็นกลไกที่ส่งผลให้ภาคธุรกิจที่มีที่ตั้งที่ยังเข้าใกล้เมืองมากเท่าไรจะมีผลตอบแทนต่อขนาดที่สูงขึ้น ซึ่งกรุงเทพฯ มีค่าของ Agglomeration Force ที่สูงมากส่งผลให้ทั้งความหลากหลายทางอาชีพและมีรายได้จังหวัดที่สูงมาก เมืองอื่น ๆ ไม่สามารถสร้าง Agglomeration Force ได้เท่ากับกรุงเทพฯ การดำเนินนโยบายเพื่อกระจายความเจริญสู่เมืองอื่น ๆ อาจต้องพิจารณาเพื่อปรับใช้แนวทาง Digital Economy เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ ให้เพิ่มโอกาสในการสร้างการพัฒนาเมืองที่ดีขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ

งานศึกษาสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในสองงานก่อนหน้านี้นี้ชี้ให้เห็นความเหลื่อมล้ำทั้งในมิติพลวัตกรอบเวลาและความเหลื่อมล้ำในมิติเชิงกายภาพแล้วนั้น ในงานศึกษา**ความไม่สอดคล้องทางการศึกษากับความเหลื่อมล้ำของค่าจ้างแรงงานไทย** จะช่วยเติมภาพความเหลื่อมล้ำในเชิงโครงสร้างที่เกิดจากการไม่สอดคล้องกันของระหว่างการศึกษา กับโครงสร้างตลาดแรงงานอีกด้วย โดยมีการแบ่งศึกษาปัญหาความไม่สอดคล้องทั้งในแนวดิ่ง (Vertical mismatch) คือการทำงานต่ำกว่าระดับ และในแนวราบ (Horizontal mismatch) คือการทำงานไม่ตรงสาขา ในช่วงปี 2554 - 2560

ผลการศึกษาพบว่าความไม่สอดคล้องในแนวราบมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นในกลุ่มแรงงานที่มีอายุน้อยลง และพบในแรงงานที่จบระดับอาชีวศึกษามากกว่าระดับมหาวิทยาลัย อัตราการทำงานไม่ตรงสาขามีมากในกลุ่มอาชีพที่ใช้ทักษะชั้นกลางและต่ำ(มีแนวโน้มจะเป็นกลุ่มผู้มีรายได้น้อย) สาขาที่จบมาแล้วทำงานไม่ตรงสาขาที่สุดได้แก่แรงงานที่จบการศึกษาในสาขามนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เมื่อพิจารณาผลกระทบของความไม่สอดคล้องทางการศึกษาในแนวราบต่อค่าจ้างจะพบว่า กลุ่มที่ทำงานไม่ตรงสาขามีค่าจ้างโดยเฉลี่ยน้อยกว่ากลุ่มที่ทำงานตรงสาขาประมาณ 9.8% โดยรวมแรงงานชายที่ทำงานไม่ตรงสาขาจะมีความต่างของค่าจ้างมากกว่าแรงงานหญิง แต่แรงงานหญิงช่วงอายุ 31 – 45 ปี ที่จบระดับมหาวิทยาลัย กลับมีผลกระทบด้านลบจากการทำงานไม่ตรงสาขามากกว่าแรงงานชายในกลุ่มเดียวกัน โดยความไม่สอดคล้องในแนวราบนั้นมีสูงถึงร้อยละ 44

ความไม่สอดคล้องทางการศึกษาทั้งในแนวดิ่ง โดยสรุปมีภาวะ over-education อยู่ประมาณร้อยละ 17 โดยอาชีวพีที่ใช้ทักษะปานกลางและอาชีวพีที่ใช้ทักษะต่ำมีสัดส่วน over-education อยู่ในระดับสูง และสูงขึ้นในกลุ่มผู้ที่มีอายุน้อย ปรากฏการณ์ดังกล่าวมีสาเหตุจากโครงสร้างการผลิตยังไม่พร้อมรองรับแรงงานที่มีการศึกษาสูง หรือมีสาเหตุจากตัวแรงงานเองที่จบการศึกษาในระดับสูงขึ้นแต่ยังไม่มีทักษะเพียงพอในการประกอบอาชีพที่ให้ค่าตอบแทนสูง

ทั้งนี้ความไม่สอดคล้องทางการศึกษาก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำของค่าจ้างแรงงาน สะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมดุลใน ตลาดแรงงานไทยและผลกระทบทางลบต่อแรงงานที่ไม่เท่ากันในแต่ละกลุ่ม ความไม่สอดคล้องทางการศึกษาจึงเป็นส่วนหนึ่ง que เพิ่มความเหลื่อมล้ำของค่าจ้างแรงงานในแต่ละพื้นที่

นอกจากการศึกษาศถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในภาพรวมนั้น ทางศูนย์ฯ ได้มีงานศึกษาความเหลื่อมล้ำโดยมุ่งศึกษาไปที่กลุ่มคนที่รวยที่สุด โดยโครงการ **การประเมินส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มผู้มีรายได้สูงในประเทศไทย โดยใช้ฐานข้อมูลภาษีเงินได้** ได้เจาะจงเข้าไปศึกษาพลวัตของคนกลุ่ม top 10% และ กลุ่ม top 1% ผ่านการใช้ข้อมูลภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ทั้งนี้จากการศึกษาได้ผลสรุปว่า คนกลุ่ม top 10% และกลุ่ม top 1% เคยมีส่วนแบ่งรายได้สูงสุดประมาณกว่า 55% และ 23% จากรายได้ของคนทั้งประเทศในปี พ.ศ.2545 อย่างไรก็ตาม ส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มผู้มีรายได้สูงก็ลดลงเรื่อย ๆ หลังจากช่วงนั้นเป็นต้นมาจนในปี พ.ศ.2560 ที่กลุ่ม top 10% มีส่วนแบ่งรายได้ อยู่ที่ประมาณ 35% ขณะที่กลุ่ม top 1% มีส่วนแบ่งรายได้อยู่ที่ 12% และเมื่อเทียบกับกลุ่มผู้มีรายได้สูงในกลุ่มประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำสูงอย่างประเทศ จีน อเมริกา และสิงคโปร์ กลุ่มผู้มีรายได้สูงของไทยครอบครองส่วนแบ่งรายได้ในสัดส่วนที่สูงกว่าในปี พ.ศ.2545 แต่ในปี พ.ศ.2560 กลุ่มผู้มีรายได้สูงของไทยครอบครองส่วนแบ่งรายได้ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงหรือต่ำกว่าเล็กน้อย

ทั้งนี้ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ลดลงอย่างต่อเนื่องภายหลังทศวรรษ 2540 โดยรายได้ของกลุ่มรายได้สูงมีการเติบโตน้อยกว่ารายได้ของคนกลุ่มอื่น โดยนโยบายขึ้นค่าแรงขั้นต่ำและการเปลี่ยนแปลงกฎหมายภาษีช่วยสนับสนุนการลดความเหลื่อมล้ำเช่นนี้ ทั้งนี้ อย่างไรก็ตามการที่ทรัพย์สินยังคงมีการกระจุกตัวอยู่ในระดับสูงส่งผลให้สังคมยังคงรู้สึกถึงปัญหาของความเหลื่อมล้ำ แต่การกระจุกตัวของทรัพย์สินไม่ได้ถูกส่งผ่านไปสู่การกระจุกตัวของรายได้ด้วย

งานศึกษานโยบายที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำ

นโยบายที่ลดความเหลื่อมล้ำนั้น จะต้องดำเนินการไปในหลาย ๆ ด้าน อาทิเช่น ด้านนโยบายความเหลื่อมล้ำของผู้สูงอายุ นโยบายลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา หรือ นโยบายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งทางศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำ และนโยบายสังคมฯ ได้ทำการศึกษาที่นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการลดความเหลื่อมล้ำในด้านต่าง ๆ ซึ่งผลลัพธ์ของการศึกษาเป็นไปดังนี้

ในด้านนโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ในงานโครงการวิจัย **ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ด้านพฤติกรรมผู้สูงอายุในประเทศไทย: นัยต่อประสิทธิภาพของนโยบายผู้สูงอายุ** โดย ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการตระหนักถึงสังคมผู้สูงอายุของไทย เนื่องจากประเทศไทยกำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัวในอนาคตอันใกล้ ดังนั้นการออกแบบนโยบายเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญ เพราะถ้าผู้สูงอายุในประเทศมีสุขอนามัยที่ดี ย่อมส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจสังคมโดยรวม แต่อย่างไรก็ตาม งานโครงการวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่านโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุของไทยนั้น ยังมีความเหลื่อมล้ำสูงอยู่ กล่าวคือ นโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีลักษณะเป็นนโยบายแบบเดียวใช้ครอบคลุมทั่วประเทศ ซึ่งนโยบายลักษณะนี้มักจะไม่มีประสิทธิภาพ หรือ ประสิทธิภาพตามที่ผู้ออกนโยบายต้องการ เนื่องจากผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่นั้นมีพฤติกรรม หรือ สุขภาพที่แตกต่างกัน

ดังนั้น การใช้นโยบายจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียวจะละเลยความแตกต่างกันของในแต่ละภูมิภาค ซึ่งส่งผลให้นโยบายที่ใช้ทั้งประเทศนั้น ไม่มีประสิทธิภาพอย่างที่ควรจะเป็น วิธีการแก้ไขปัญหาก็คือ เสนอแนะให้ผู้ออกนโยบายให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุในแต่ละภูมิภาค โดยใช้ดัชนีที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำในด้านต่าง ๆ เป็นตัวช่วยในการกำหนดนโยบาย เพื่อให้ได้ประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ในด้านนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โครงการวิจัย **เหลื่อมล้ำในวัยเรียน : สองทศวรรษของความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพการศึกษา และการจัดสรรทรัพยากรระดับพื้นที่ของประเทศไทย** ได้ศึกษาเกี่ยวข้องกับนโยบายการศึกษาภาคบังคับของประเทศไทย ที่ใช้ทรัพยากรจำนวนมากไปกับการลงทุนในการศึกษา แต่กลับยังไม่สามารถสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาขึ้นได้ ซึ่งในงานโครงการวิจัยชิ้นนี้ได้มุ่งเน้นที่จะศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรการศึกษาที่ได้รับ กับคุณภาพในการจัดการศึกษาภาคบังคับของแต่ละพื้นที่ในประเทศไทย

โดยผลการศึกษาพบว่า ไทยมีการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาในแต่ละพื้นที่ไม่เท่าเทียมกันอย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อดูผลการทดสอบระดับชาติอย่าง O-NET จะพบว่านักเรียนโรงเรียนในคนละพื้นที่ ที่ได้รับทรัพยากรมากน้อยต่างกัน มีคะแนนทดสอบที่ได้รับต่างกัน ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำในการจัดการศึกษา ซึ่งบทสรุปของงานชิ้นนี้คือ ชี้ให้เห็นว่าการจัดสรรทรัพยากรแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นไม่มีประสิทธิภาพมากพอที่จะสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาได้

ในด้านนโยบายด้านสุขภาวะเด็กโครงการวิจัย **สุขภาพเด็กไทยใครกำหนด? : สถานการณ์ปัจจุบัน และปัจจัยกำหนดกำหนดความเหลื่อมล้ำในสุขภาวะเด็กปฐมวัย** ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย โดยศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความมั่งคั่งของครัวเรือน การได้รับสารอาหาร การมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กและพ่อแม่ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า สุขภาพและพัฒนาการของเด็กมีความเชื่อมโยงกับความมั่งคั่งของครัวเรือนอย่างชัดเจน หากครัวเรือนที่มีความมั่งคั่งมากกว่า เด็กจะมีแนวโน้มได้รับสารอาหารครบถ้วนมากกว่า มีโอกาสอยู่กับพ่อแม่มากกว่า เข้าถึงสื่อการเรียนรู้มากกว่า ส่งผลให้เด็กที่อยู่ในครัวเรือนที่มั่งคั่งกว่ามีแนวโน้มจะมีสุขภาวะ และพัฒนาการที่ดีกว่านั่นเอง

ในด้านนโยบายสวัสดิการ โครงการวิจัยนโยบายสวัสดิการแบบเจาะจงที่คนจนกับการลดความเหลื่อมล้ำ: บทวิเคราะห์ประสบการณ์จากต่างประเทศสำหรับสร้างข้อเสนอให้กับประเทศไทย ได้ทำการศึกษาถึงการใช้นโยบายสวัสดิการของไทย ที่ในระยะหลังมุ่งเน้นที่จะใช้นโยบายสวัสดิการแบบเจาะจงกลุ่มคนจนมากขึ้น กว่าการณ์ใช้นโยบายแบบสวัสดิการถ้วนหน้า ซึ่งในโครงการวิจัยชุดนี้ ได้ทำการศึกษาการใช้นโยบายสวัสดิการแก่จนจากหลาย ๆ ประเทศมาประกอบการศึกษา

การถอดบทเรียนจากหลาย ๆ ประเทศที่ผ่านมา พบว่า มีปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อ การสร้างระบบสวัสดิการ นั่นก็คือ อิทธิพลของแนวคิดบทบาทและลักษณะของรัฐและระบบตลาด และอิทธิพลของขบวนการทางสังคมและพรรคการเมือง ขณะที่ปัจจัยที่ทำให้ระบบสวัสดิการผกผันไปตามแต่ละที่ก็คือ สภาวะทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการเปลี่ยนโครงสร้างประชากร

ในด้านการลดความเหลื่อมล้ำจากผลการศึกษาในรูปแบบสวัสดิการของแต่ละประเทศ พบว่า รูปแบบนโยบายสวัสดิการของสวีเดน เป็นรูปแบบที่มีศักยภาพลดความเหลื่อมล้ำได้ดีที่สุด เพราะมีความครอบคลุมและมีการให้สิทธิประโยชน์สูง และสวัสดิการยังเน้นให้ประโยชน์เสมอกันกับประชาชนเพื่อตอบโจทย์การสร้างโอกาสที่เสมอภาคอีกด้วย โดยข้อเสนอแนะของงานชิ้นนี้ ก็คือ เสนอแนะแนวทางการพัฒนานโยบายสวัสดิการของไทย ซึ่งควรพัฒนาเพื่อตอบโจทย์ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ได้แก่การพัฒนาส่วนผสมของนโยบายสวัสดิการ การพัฒนาการใช้นโยบายสวัสดิการแบบเจาะจงที่คนจน และการมุ่งเสริมศักยภาพระบบในการช่วยลดความเหลื่อมล้ำ

อ้างอิง

- กุศล เลี้ยวสกุล. 2563. การประเมินส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มผู้มีรายได้สูงในประเทศไทยโดยใช้ฐานข้อมูลภาษีเงินได้. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- เฉลิมพงษ์ คงเจริญ. 2563. ตัวชี้วัดแนวโน้มความเหลื่อมล้ำ และความกินดีอยู่ดีของครัวเรือนในประเทศไทย. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- ชญาณี ชะโนทัย. 2563. ความไม่สอดคล้องทางการศึกษากับความเหลื่อมล้ำของค่าจ้างแรงงานไทย. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- ชัยยุทธ ปัญญสวัสดิ์สุทธิ์. 2563. เหลื่อมล้ำในวัยเรียน: สองทศวรรษของความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพการศึกษาและการจัดสรรทรัพยากรระดับพื้นที่ของประเทศไทย. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐพงษ์ พัฒนพงษ์, อมรรัตน์ ลือนาม, และ พิชญ์ จงวัฒนากุล. 2563. การวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลดาวเทียมและภูมิสารสนเทศ. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).

ธร ปิติตล. 2563. นโยบายสวัสดิการแบบเจาะจงที่คนจนกับการลดความเหลื่อมล้ำ: บทวิเคราะห์ประสบการณ์จากต่างประเทศสำหรับสร้างข้อเสนอให้กับประเทศไทย. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).

ภัททา เกิดเรือง. 2563. สุขภาพเด็กไทย ใครกำหนด: สถานการณ์ปัจจุบันและปัจจัยกำหนดความเหลื่อมล้ำในสุขภาพของเด็กปฐมวัย. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).

อภิชาติ สถิตนิรามัย และ อิศร์กุล อุนทเกตุ. 2563. การปฏิรูปทางเศรษฐกิจเพื่อลดความเหลื่อมล้ำกับการสร้างระบอบประชาธิปไตยช่วง 2475 - 2500. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).

เอี่ยมพร พิชัยสนิธ. 2563. ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ด้านพฤติกรรมของผู้สูงอายุในประเทศไทย: นัยต่อประสิทธิภาพของนโยบายผู้สูงอายุ. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).

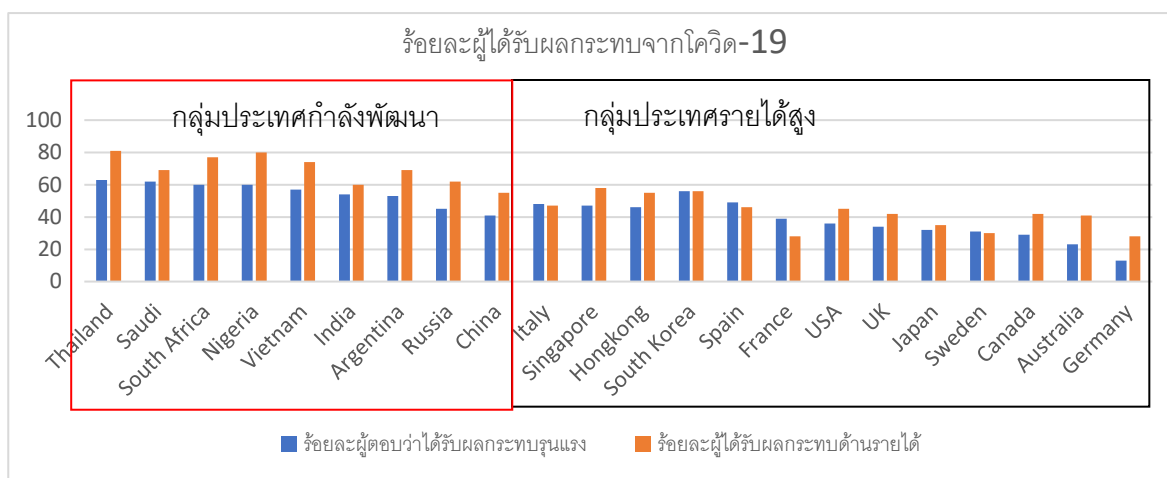
โควิดกับความเหลื่อมล้ำ

ในช่วงปลายปี 2019 ได้เกิดปรากฏการณ์ที่ไวรัสสายพันธุ์ใหม่ (Covid-19) เริ่มมีการแพร่ระบาด โดยเริ่มจากที่จีนและได้แพร่กระจายไปทั่วโลกเมื่อช่วงต้นปี 2020 โดยไวรัสสายพันธุ์ใหม่นี้มีระยะแพร่เชื้อก่อนแสดงอาการนานสุดถึง 14 วันส่งผลให้มีอัตราการแพร่ระบาดสูง รัฐบาลทั่วโลกได้มีมาตรการต่าง ๆ เพื่อยับยั้งการแพร่ระบาดที่เกิดขึ้นดังกล่าว มาตรการให้มีการใช้อุปกรณ์ป้องกันการแพร่ระบาด ทั้งมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distance) การยกเลิกการเดินทางระหว่างพื้นที่ รวมถึงการล็อกดาวน์หยุดกิจการธุรกิจต่าง ๆ ให้ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ในบ้าน ซึ่งมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้ที่ออกมาเพื่อยับยั้งโรคระบาดได้ส่งผลต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจรวมถึงส่งผลต่อสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำเป็นสำคัญ ในบทนี้จะเป็นการรวบรวมผลงานวิจัยที่ทำการศึกษาผลกระทบสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสที่ส่งผลต่อสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำ โดยแบ่งเป็น 5 ประเด็นที่สำคัญ 1. ผลกระทบต่อสถานการณ์ในระดับโลก 2.ผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยโดยภาพรวม 3.ผลกระทบต่อสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในภาคตลาดแรงงานไทย 4.ผลกระทบต่อกลุ่มเปราะบาง และ 5.ผลกระทบต่อสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา

ผลกระทบในระดับโลก

ในช่วงเดือนกันยายน BBC และ GLOBESCAN ได้จัดทำรายงานสำรวจสถานการณ์ (Poll) ผลกระทบจากไวรัสที่เกิดขึ้นทั่วโลก (BBC WORLD & GLOBESCAN, 2020) โดยสอบถามความเห็นจากภาคประชาชน ในประเด็นแรกเป็นการสำรวจการประเมินผลกระทบโดยรวม(ทั้งผลกระทบทางการเงิน ความเสี่ยงในการติดเชื้อ ของทั้งตัวเองและครอบครัว) พบว่าประชาชนในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาตอบว่าได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงในสัดส่วนที่มากกว่าประชาชนในกลุ่มประเทศรายได้สูง โดยมีประชาชนในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาตอบว่าได้รับผลกระทบขั้นรุนแรงถึง 60.92% ในขณะที่ประชาชนในกลุ่มประเทศรายได้สูงตอบว่าได้รับผลกระทบขั้นรุนแรงเพียง 37.15% เมื่อมาดูผลสำรวจในด้านผลกระทบต่อรายได้พบว่าประชากรในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนามีผู้ได้รับผลกระทบในด้านรายได้ประมาณ 71.5% ในขณะที่ประเทศกลุ่มรายได้สูงได้รับมีผู้ได้รับผลกระทบเพียง 42.5%

ภาพที่ 13 ร้อยละของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโควิด 19 รายประเทศ

ที่มา : BBC WORLD & GLOBESCAN (2020)

ทั้งนี้จากรายงานสำรวจภาคประชาชนดังกล่าวอาจจะทำให้เราเห็นภาพได้ว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นของสถานการณ์ในการจัดการโรคระบาดนั้นมีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชากรในประเทศร่ำรวยกับประชากรในประเทศที่ยากจนกว่านั้นมีผลไม่เท่ากัน โดยสถานการณ์โควิดนั้นสร้างผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในประเทศที่ยากจนกว่ามากกว่าประชากรในประเทศร่ำรวย

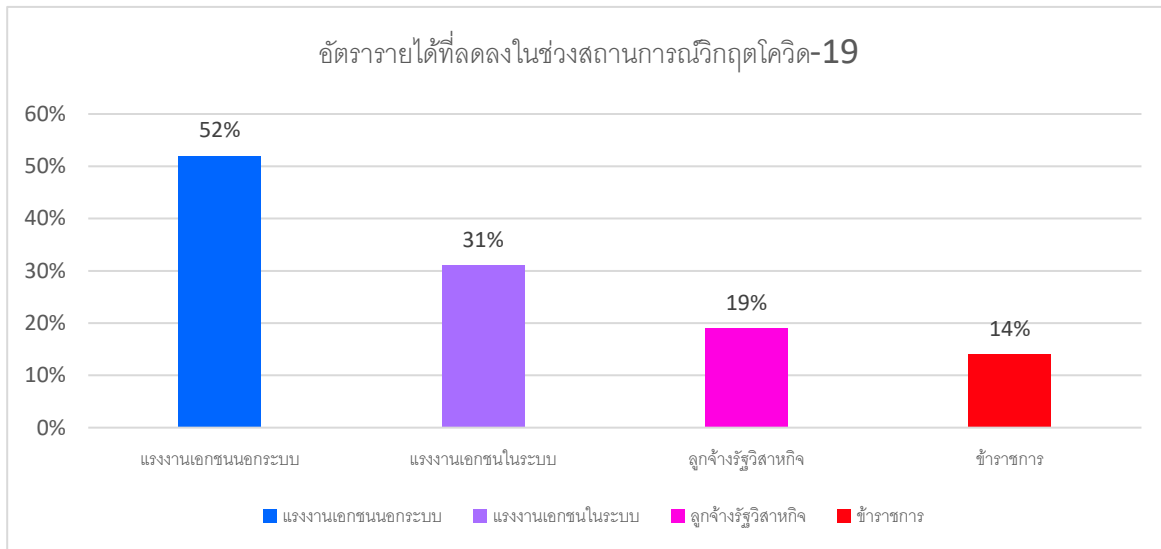
ผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยโดยภาพรวม

เมื่อมาพิจารณาผลกระทบจากสถานการณ์ของโรคระบาดโควิด-19 ที่มีต่อไทยในข้อมูลทางเศรษฐกิจมหภาคในข้อมูลรายได้ประชาชาติ เศรษฐกิจไทยในช่วงไตรมาสที่ 2 ปี 2563 เศรษฐกิจไทยเติบโต -12.1% เมื่อเทียบกับไตรมาสเดียวกันในปีก่อน ในขณะที่ไตรมาสที่ 3 ปี 2563 เศรษฐกิจไทยเติบโต -6.4% เมื่อเทียบกับไตรมาสเดียวกันในปีก่อน โดยมีการประมาณการว่าเศรษฐกิจในปี 2563 ทั้งปีจะมีการเติบโต -6% (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

การปิดเมืองเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไวรัสส่งผลให้เศรษฐกิจหยุดชะงักมีการถดถอยทางเศรษฐกิจนำมาซึ่งสถานการณ์ที่คนไทยมีรายได้ลดลง โดยมีการประเมินว่าภาพรวมแล้วคนไทยมีรายได้ลดลงเฉลี่ย 27% (โดยภายหลังการชดเชยจากภาครัฐมีการประเมินว่ารายได้ที่ลดลงโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 11%) แต่ผลด้านลบที่ส่งผลให้รายได้ลดลงนั้นมีการกระจายตัวที่ไม่เท่ากัน โดยลักษณะทางอาชีพมีผลต่อการลดลงของรายได้กล่าวคือ อาชีพที่มีความเสี่ยง มีความไม่แน่นอนทางสถานะและรายได้สูงอยู่แล้วจะมีรายได้ที่ลดลงมากกว่าอาชีพที่มีความมั่นคง

โดยกลุ่มอาชีพแรงงานนอกระบบมีรายได้ลดลงโดยประมาณ 52% ในขณะที่อาชีพรับราชการมีรายได้ลดลงอยู่ที่ประมาณ 14%

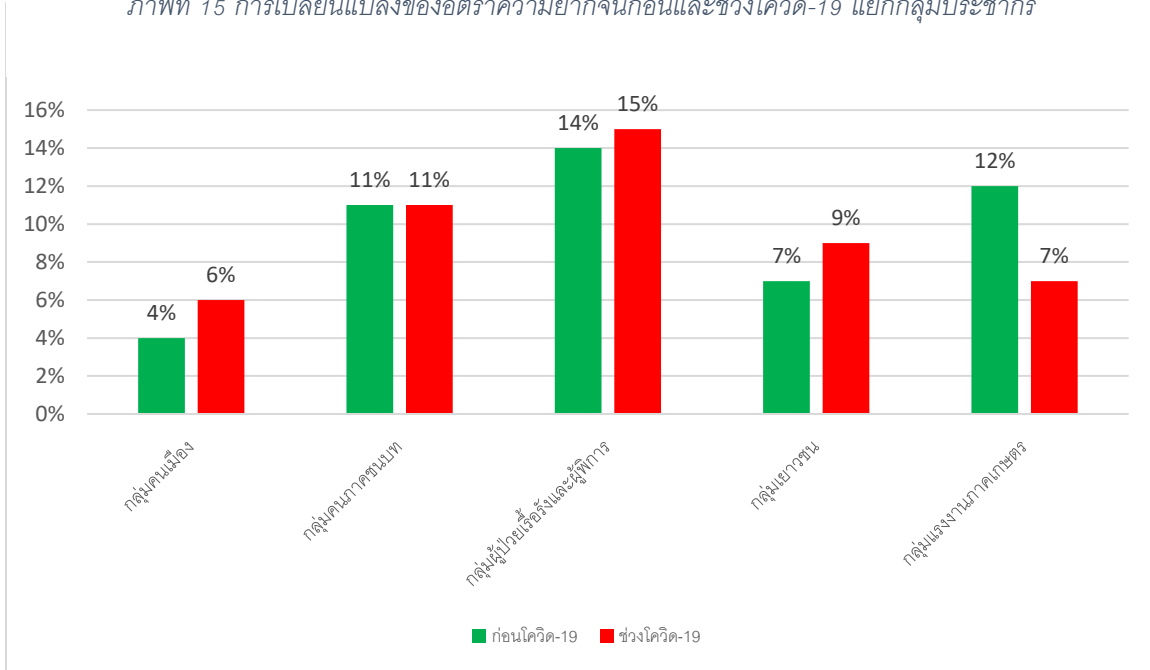
ภาพที่ 14 อัตรารายได้ที่ลดลงในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 แยกประเภทอาชีพ

ที่มา : Oxford Policy Management(2020)

ในส่วนของอัตราส่วนของคนยากจน(poverty rate)นั้น ถึงแม้ว่าโดยภาพรวมมีการประเมินว่าจะมีอัตราความยากจนเท่าเดิมที่ประมาณ 8% แต่เมื่อพิจารณาลึกลงไปแยกย่อยตามกลุ่มประชากรจะพบว่ามีความเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบของสถานการณ์โรคระบาดที่แตกต่างกัน

ภาพที่ 15 การเปลี่ยนแปลงของอัตราความยากจนก่อนและช่วงโควิด-19 แยกกลุ่มประชากร

ที่มา : Oxford Policy Management(2020)

โดยกลุ่มที่มีอัตราความยากจนมากขึ้นในช่วงสถานการณ์โควิดได้แก่ กลุ่มคนเมือง(จาก 4% เป็น 6%) กลุ่มผู้ป่วยเรื้อรังและผู้พิการ(จาก 14% เป็น 15%) รวมถึง กลุ่มเยาวชน(จาก 7% เป็น 9%) ในขณะที่กลุ่มของภาคเกษตรและชนบทมีอัตราการเปลี่ยนแปลงความยากจนในสถานะคงที่และลดลงโดย กลุ่มคนชนบทมีอัตราความยากจนคงที่(11%) ในขณะที่แรงงานภาคเกษตรมีสถานะความยากจนลดลง(จาก 12% เหลือ 7%) อัตราความยากจนในกลุ่มแรงงานเกษตรที่ลดลงนี้เป็นผลมาจากนโยบายการสนับสนุนชดเชยเงินรายหัวของภาครัฐในภาคเกษตรเนื่องจากรายได้แรงงานภาคเกษตรต่ำส่งผลให้การชดเชยของภาครัฐส่งผลต่อลดความยากจนมาก

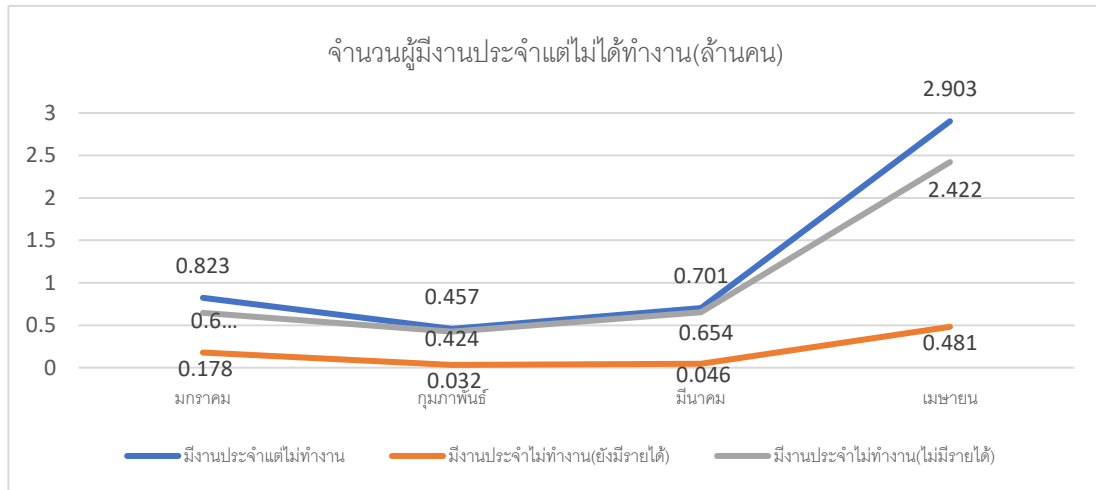
ผลกระทบต่อตลาดแรงงาน

ปัญหาหนึ่งที่สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงสถานการณ์โควิด-19 คือการที่นโยบายหยุดยั้งการแพร่โรคระบาดส่งผลให้ภาคธุรกิจมีรายได้ลดลงและนำมาซึ่งการเลิกจ้างงาน ปัญหาการว่างงานเป็นปัญหาใหญ่ที่หลาย ๆ ประเทศต้องดำเนินการแก้ไข ทั้งนี้ในสถิติการเปลี่ยนแปลงของการจ้างงานของไทยพบว่ามีอัตราการว่างงานสูงขึ้นจากค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1% เพิ่มขึ้นมาเป็น 1.9% ของกำลังแรงงานในช่วงระบาดไตรมาสที่ 2 ของปีคิดเป็นเพิ่มจากประมาณ 3 แสนคนเป็น 5.5 แสนคน(สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

อย่างไรก็ตามทั้งนี้การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ว่างงานอาจจะไม่ได้สะท้อน สถานะการว่างงานจริง ๆ ที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์โรคระบาด ตัวเลขการว่างงานอาจแสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่น้อยกว่าความเป็นจริง เนื่องจากโครงสร้างตลาดแรงงานไทยมีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการลดชั่วโมงการทำงานแทนการลดจำนวนแรงงานส่งผล

ให้ตัวเลขการจ้างงานจึงมีการปรับเปลี่ยนที่ช้ากว่าสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจ(มณฑล และคณะ, 2020) ดังนั้นหากจะดูผลกระทบในเรื่องการว่างงานตัวเลขผู้เสมือนว่างงาน(ผู้ที่ทำงานไม่ถึง 4 ชั่วโมงต่อวัน)อาจจะสะท้อนภาพได้ดีกว่าโดย ในช่วงสถานการณ์โรคระบาดได้มีจำนวนผู้เสมือนว่างงานเพิ่มขึ้นเป็น 5.4 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้วในช่วงเวลาเดียวกันที่มีอยู่ 2 ล้านคน

ภาพที่ 16 จำนวนผู้มีงานประจำแต่ไม่ได้ทำงานช่วง มกราคม-เมษายน 2563

ที่มา : ยงยุทธและคณะ(2563)

เมื่อมาพิจารณาจำนวนผู้มีงานประจำแต่ไม่ได้ทำงานจะพบว่าภายหลังการบังคับนโยบายปิดเมืองจำนวนผู้มีงานทำแต่ไม่ได้ทำงานพุ่งสูงขึ้น โดยเดือนมีนาคมเพิ่มขึ้นจากกุมภาพันธ์ถึง 53.4% และเดือนเมษายนเพิ่มขึ้นจากเดือนมีนาคมถึง 314% โดยสัดส่วนของผู้ที่มีงานประจำทำไม่ได้ทำงานและไม่มีรายได้นั้นคิดเป็นสัดส่วนถึง 80-90% ของกลุ่มผู้ที่มีงานประจำแต่ไม่ได้ทำงาน ซึ่งกลุ่มนี้มีจำนวนมากกว่าในช่วงเวลาเดียวกันของปีที่แล้วในช่วงเดือน มกราคม-เมษายน คิดเป็น 21% 24% 11% และ 338% ตามลำดับ โดยเฉพาะในเดือนเมษายนที่มีจำนวนคนมีงานประจำไม่ได้ทำงานและไม่มีรายได้มากกว่าช่วงเวลาเดียวกันถึง 3 เท่าตัว

ทั้งนี้เมื่อมาพิจารณาผลกระทบของการปิดเมืองในแต่ละกลุ่มอาชีพ พบว่าแต่ละกลุ่มอาชีพได้รับผลกระทบจากการปิดเมืองไม่เท่ากัน โดยตามตารางด้านล่างนี้แสดงให้เห็นถึงจำนวนและสัดส่วนของผู้ที่ได้รับผลกระทบรวมถึงดัชนีความง่ายในการปรับตัว(ยิ่งมากแสดงว่าปรับตัวง่าย) และดัชนีงานที่ต้องใกล้ชิดกับผู้อื่น(ยิ่งมากยิ่งมีความเสี่ยงในการติดเชื้อสูง)

ตารางที่ 4 ดัชนีผลกระทบและการปรับตัวของแต่ละกลุ่มอาชีพในสถานการณ์โควิด-19

กลุ่มอาชีพ	จำนวนผู้ได้รับผลกระทบ	สัดส่วนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากลือคดาว	ดัชนีความง่ายในการปรับเปลี่ยน	ดัชนีงานที่ต้องใกล้ชิดกับผู้อื่น
ผู้บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการ ผู้จัดการ	190,835	13.9%	0.67	0.56
ผู้ประกอบการวิชาชีพ ด้านต่าง ๆ	910,302	44.87%	0.85	-0.01
ช่างเทคนิคสาขา ต่าง ๆ	124,054	7.67%	0.16	0.33
งานเสมียน เจ้าหน้าที่	159,670	9.63%	0.36	0.09
พนักงานบริการขาย ในร้านค้า และ ตลาด	3,448,469	45.87%	-0.28	0.79
ผู้ปฏิบัติงานฝีมือ ด้านการเกษตรและ ประมง	20,741	0.18%	-1.17	-0.86
ผู้ปฏิบัติงานฝีมือใน ธุรกิจต่าง ๆ	110,831	2.8%	-1.05	-0.41
ผู้ปฏิบัติการด้าน เครื่องจักรใน โรงงาน	103,448	2.94%	-1.36	-0.59
อาชีพงานพื้นฐาน	788,879	9.59%	-1.09	-0.35
ระดับรายได้				
ต่ำกว่า 6,000	178,416	14%	-0.691	
6,001-9,000	1,017,162	18%	-0.918	

9,001-12,000	427,858	13%	-0.608	
12,001-16,000	373,329	14%	-0.224	
16,001-30,000	525,993	16%	0.212	
มากกว่า 30,000	339,239	23%	0.62	

ที่มา : เนื่อแพร่และคณะ(2020)

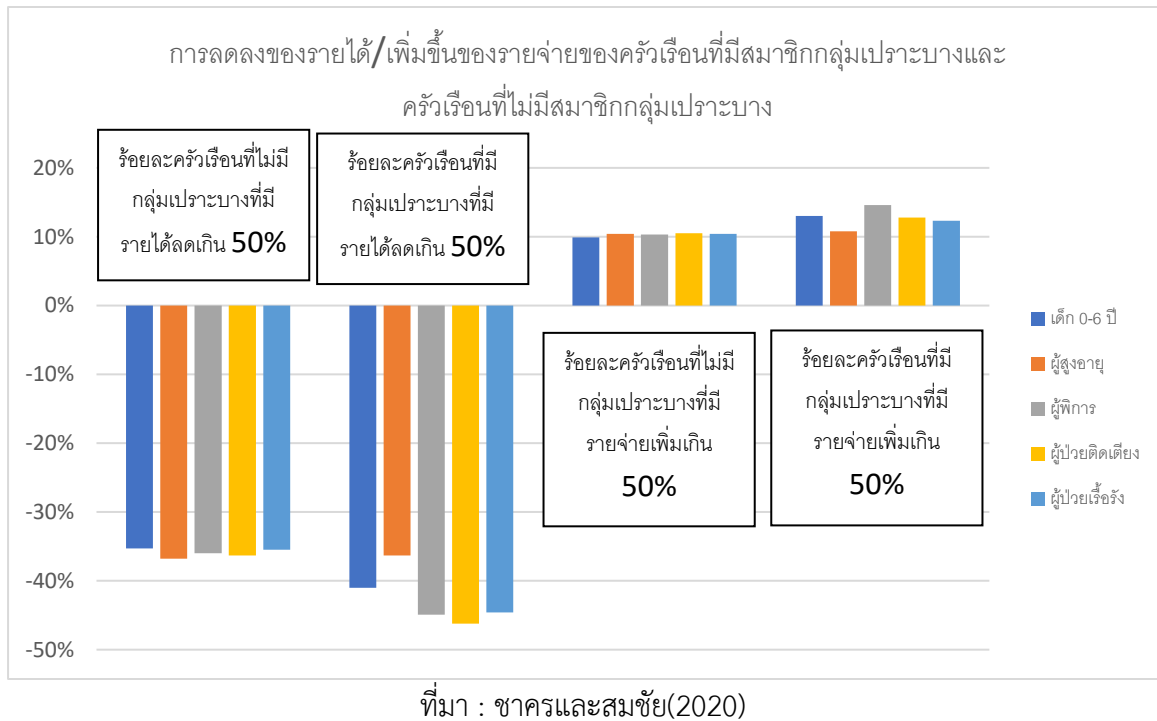
โดยจะเห็นว่ากลุ่มอาชีพพนักงานบริการขายในร้านค้าและตลาดเป็นกลุ่มอาชีพได้รับผลกระทบหนักที่สุด โดยมีผู้ได้รับผลกระทบถึงกว่า 3.4 ล้านคนคิดเป็น 46% ของบุคลากรในกลุ่มนี้ ทั้งนี้เนื่องมาจากกว่ากลุ่มอาชีพนี้เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงในการติดโรค(นโยบายการเว้นระยะห่างทางสังคมจึงกระทบมาก)และยังเป็นกลุ่มที่มีการปรับตัวเปลี่ยนสถานที่ทำงานได้ยาก ซึ่งผลกระทบจากการปิดเมืองนี้ยังมีผลต่ออาชีพผู้ประกอบการวิชาชีพด้านต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการปิดสถานที่ต่าง ๆ กว่าเกือบ 1 ล้านคน ในขณะที่กลุ่มอาชีพเกษตรกรและประมงนั้นซึ่งไม่ได้มีลักษณะงานที่ต้องใกล้ชิดกับผู้อื่นมากนักส่งผลให้กลุ่มอาชีพเกษตรกรและประมงนั้นไม่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการเว้นระยะห่างและการปิดเมืองมากนัก

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาผู้ได้รับผลกระทบแบ่งเป็นระดับรายได้จะพบว่ายังอยู่ในระดับรายได้สูงยังมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนสถานที่ทำงานปรับตัวรองรับมาตรการปิดเมืองได้ ส่งผลให้ถึงแม้ว่ากลุ่มที่มีรายได้มากกว่า 30,000 จะได้รับผลกระทบจากการปิดเมืองมากที่สุดแต่ก็ยังสามารถปรับตัวรับมือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้

ผลกระทบต่อความยากจนและกลุ่มเปราะบาง

ในช่วงสภาวะไวรัสระบาดนี้นอกจากปัญหาการที่แรงงานขาดรายได้หรือมีรายได้ที่ลดลงแล้ว อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กันคือผลกระทบจากสถานการณ์ไวรัสต่อกลุ่มคนเปราะบาง ทั้งนี้สภาวะวิกฤตได้ซ้ำเติมความเดือดร้อนที่กลุ่มคนเปราะบางต้องเผชิญ โดยจากการสำรวจสถานการณ์คนเปราะบางภายใต้ภาวะวิกฤตพบว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีสมาชิกเป็นกลุ่มเปราะบางได้รับผลกระทบที่รุนแรงกว่าครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกที่เป็นกลุ่มเปราะบางทั้งในมิติรายได้และรายจ่าย เนื่องจากสมาชิกที่ต้องดูแลกลุ่มเปราะบางอยู่ในสถานะการจ้างงานที่ไม่มั่นคงเนื่องจากต้องแบ่งเวลามาดูแลกลุ่มคนเปราะบางนี้

ภาพที่ 17 การลดลงของรายได้และการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายเปรียบเทียบครัวเรือนที่มี/ไม่มีสมาชิกกลุ่มเปราะบาง

จากรูปจะเห็นได้ว่าครัวเรือนที่มีสมาชิกเป็นกลุ่มเปราะบางมีแนวโน้มที่รายได้จะลดลงมากกว่ากลุ่มครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกเป็นกลุ่มเปราะบาง ยกเว้นครัวเรือนกลุ่มที่มีผู้สูงอายุเป็นสมาชิกที่มีรายได้น้อยกว่ากลุ่มที่ไม่มีผู้สูงอายุเป็นสมาชิกครัวเรือน นอกจากนี้กลุ่มครัวเรือนที่มีสมาชิกเป็นกลุ่มเปราะบางยังมีแนวโน้มที่จะมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นมากกว่ากลุ่มครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกเป็นกลุ่มเปราะบาง

ทั้งนี้จากรายงานของ ยศและสมชัย(สำนักงานสภาพัฒนา, 2020) ชี้ว่าสถานการณ์ไวรัสระบาดนอกจากส่งผลต่อกลุ่มผู้สูงอายุในมิติทางเศรษฐกิจแล้วยังเพิ่มความยากลำบากในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุอีกด้วย โดยเฉพาะในมิติของการดูแลสุขภาพ มีอุปสรรคในการไปเข้ารับบริการทางการแพทย์ และไม่สามารถเข้าถึงสถานดูแลผู้สูงอายุได้เนื่องจากถูกปิด

ผลกระทบด้านการศึกษา

สถานการณ์โรคระบาดยังส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา โดยมาตรการการปิดโรงเรียนเพื่อยับยั้งโรคระบาดส่งผลให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กในวัยเรียน ถึงแม้ว่าจะมีการปรับให้มีการสอนออนไลน์แทนการเรียนในห้อง แต่การสอนออนไลน์นั้นไม่สามารถชดเชยช่วงเวลาแห่งการศึกษาได้ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กที่ไม่ได้มีสภาพแวดล้อมเหมาะกับการเรียนโดยมีเด็กถึง 30% ที่ไม่มีพื้นที่เงียบสงบสำหรับการเรียน(Oxford Policy Management, 2020) รวมถึงกลุ่มครัวเรือนยากจนที่เข้าไม่ถึงเครื่องมือในการเรียนออนไลน์อย่างคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ซึ่งครัวเรือนยากจนสามารถเข้าถึงบริการ

อินเทอร์เน็ตเพียง 1.6% เข้าถึงคอมพิวเตอร์เพียง 0.71% และเข้าถึงโทรศัพท์สมาร์ทโฟนเพียง 56.99% (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

ทั้งนี้ในรายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาหลัง covid-19 (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2563) พบว่าภาคเรียนที่ 1/63(ภาคเรียนช่วงโรคระบาด)มีนักเรียนยากจนเพิ่มขึ้นมาเป็น 1.7 ล้านคน จาก 1.68 ล้านคนในเทอมก่อนหน้า และมีจำนวนนักเรียนยากจนพิเศษเพิ่มขึ้นเป็น 1 ล้านคนเพิ่มขึ้นจากเทอมก่อนหน้าที่มี 0.76 ล้านคน นอกจากนี้ครัวเรือนกลุ่มนักเรียนยากจนพิเศษก็มีรายได้ลดลงเหลือเฉลี่ย 1,077 บาทต่อเดือน ลดลงจากเทอมก่อนที่มีรายได้เฉลี่ยรายครัวเรือน 1,205 บาทต่อเดือน

สรุป

โดยสรุปแล้วในรายงานสถานการณ์ผลกระทบโควิดต่อความเหลื่อมล้ำ จะเห็นได้ว่าสถานการณ์การรับมือการแพร่ระบาดโควิดนั้นส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อกลุ่มคนแต่ละกลุ่มไม่เท่ากัน ในสถานการณ์ระดับโลกจะเห็นได้จากการสำรวจคนในประเทศกำลังพัฒนามีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบที่รุนแรงและกว้างกว่าคนในประเทศพัฒนาแล้ว เมื่อมาดูในกรณีประเทศไทยสถานการณ์การรับมือโรคระบาดส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจส่งผลให้มีคนที่รายได้ลดลงรวมถึงว่างงานแฝงสูงขึ้นมาก ทั้งนี้ผลกระทบก็มีการกระจายไปอย่างไม่เท่าเทียมกันโดยกลุ่มคนที่มีสถานะงานที่ไม่มั่นคงได้รับผลกระทบที่รุนแรงกว่ากลุ่มคนที่มีสถานะงานมั่นคง(อย่างข้าราชการ) นอกจากนี้กลุ่มคนที่รายได้ที่สูงกว่ามีแนวโน้มจะสามารถปรับตัวรับมือกับผลกระทบได้ดีกว่า เช่น ปรับรูปแบบไปทำงานจากที่บ้านแทน

เมื่อมาพิจารณาผลกระทบของสถานการณ์โควิดต่อกลุ่มคนยากจนและกลุ่มเปราะบางจะเห็นได้ว่าสถานการณ์โควิดทำให้มีจำนวนคนที่ตกอยู่ภายใต้สภาวะยากจนเพิ่มขึ้นในกลุ่มคนเมือง กลุ่มผู้พิการและผู้ป่วยเรื้อรัง และกลุ่มเยาวชน นอกจากครัวเรือนที่มีคนที่ถูกจัดว่าเป็นกลุ่มเปราะบางเป็นสมาชิกมีแนวโน้มที่จะเป็นกลุ่มครัวเรือนที่รายได้ลดลงรุนแรง(รายได้ลดเกินกว่า 50%)มากกว่า และมีแนวโน้มที่มีรายจ่ายเพิ่มขึ้นรุนแรง(รายจ่ายเพิ่มขึ้นเกินกว่า 50%)มากกว่า และสุดท้ายนี้สถานการณ์การรับมือโควิดส่งผลกระทบต่อกระบวนการสะสมทุนมนุษย์(การศึกษา) โดยการเปลี่ยนไปใช้แนวทางการเรียนออนไลน์กลายเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มคนที่ยากจนเข้าไปไม่ถึงการศึกษาหรือได้รับการศึกษาในคุณภาพที่แย่ลง

อ้างอิง

- GLOBESCAN and BBC World Service. 2020. “New Global Poll Documents the Pandemic’s Impact on Inequality.” <https://globescan.com/tag/bbc-world-service-survey/>.
- Oxford Policy Management. 2020. *Social Impact Assessment of Covid-19 in Thailand*. United Nations Thailand.
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. 2563. รายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาหลัง Covid-19.
- จิราภรณ์ แผลงประพันธ์ และ สมชัย จิตสุชน. 2020. ผลกระทบของโควิด-19 ต่อครัวเรือนที่มีเด็กเล็ก. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. <https://tdri.or.th/2020/08/covid19-impact-early-child/>.
- ชาคร เลิศนิทัศน์ และ สมชัย จิตสุชน. 2020. ความเปราะบางของประชาชนกลุ่มเปราะบางภายใต้โควิด-19. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. <https://tdri.or.th/2020/06/impact-of-covid19-on-vulnerable-groups/>.
- เนื่อแพร เล็กเฟื่องฟู, ศุภนิจ ปิยะพรมดี, พรพจ ปรปักษ์ขาม, และ นฎา วะสี. 2020. เมื่อ โควิด-19 ปิดเมือง: ผลกระทบต่อแรงงานไทยในมิติ Supply-Side. สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์.
- มณฑลลี กปิลกาญจน์, พรชนก เทพขาม, นันทินต์ย ทองศรี, และ พัทยา เลาสุทแสน. 2020. “ผลกระทบโควิด 19 ต่อตลาดแรงงานไทย.” https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_12Oct2020.aspx.
- ยงยุทธ แฉล้มวงษ์. 2020. สถานการณ์ผลกระทบ Covid-19 ต่อตลาดแรงงาน: ข้อมูลเชิงประจักษ์(2). สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- ยงยุทธ แฉล้มวงษ์, สมชัย จิตสุชน, และ เกศินี ธารีสังข์. 2563. ผลกระทบ โควิด-19 ต่อตลาดแรงงานไทย: ข้อมูลเชิงประจักษ์. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. <https://tdri.or.th/2020/06/covid-19-labour-market-impact-in-thailand/>.
- ยศ วัชรคุปต์ และ สมชัย จิตสุชน. 2020. ผลกระทบของโควิด-19 ต่อผู้สูงอายุ. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. <https://tdri.or.th/2020/09/the-impact-of-covid-19-on-older-persons/>.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2563a. ภาวะเศรษฐกิจไทยไตรมาสที่สามของปี 2563 และแนวโน้มปี 2563-2564.
- . 2563b. รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2562. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.